

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Miroslav MINÁŘ

**Interakce mezi kvalitou bydlení a kvalitou života
– případová studie Prostějov a jeho zázemí**

Diplomová práce

Olomouc 2014

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Bibliografický záznam

Jméno a příjmení autora: Bc. Miroslav MINÁŘ (R120258)

Studijní obor: Regionální geografie

Název práce: Interakce mezi kvalitou bydlení a kvalitou života
– případová studie Prostějov a jeho zázemí

Title of the thesis: The interaction between quality of housing and quality of life – the city of Prostějov and its background case study

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Rozsah práce: 79 stran, 1 příloha

Rok obhajoby: 2014

Anotace

Diplomová práce se v teoretické části, vytvořené na základě dostupné literatury, zabývá zhodnocením vazeb mezi kvalitou bydlení a kvalitou života. Následuje vymezení zájmového území. Pro jednotlivé sídelní části vzniklého prostorového celku se na základě dostupných dat analyzovala struktura a vývoj bytového fondu. Dle podílu bytů v rodinných, cihlových bytových a panelových bytových domech se území rozdělilo do dílčích typů. Poté proběhla interpretace výsledků vlastního výzkumu, založeného na subjektivním vnímání kvality bydlení veřejností. Pozornost se soustředila jednak na rozbor souhrnných statistik, ale především také na typologické srovnání. Vybrané poznatky provedeného šetření byly konfrontovány se dvěma dalšími obdobně zaměřenými studiemi.

Klíčová slova: kvalita života, kvalita bydlení, bytový fond, město Prostějov

Annotation

In the theoretical section the thesis deals with the assessment of the interaction between quality of housing and quality of life in light of the available literature. After that, the area of interest is delimited. For each of the individual residential part from the whole territory I analyzed the structure and the evolution of housing stock. According to the proportion of flats in family houses, brick residential buildings and prefabricated residential buildings I divided the territory into several types. Then I interpreted the results of my research based on the subjective perception of quality of public housing. The attention was focused on analysis of the general statistics as well as the typological comparison. The selected findings of the survey were confronted with two analogical studies.

.Key words: quality of life, quality of housing, housing stock, the city of Prostějov

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou diplomovou práci vypracoval samostatně a veškeré použité zdroje jsem uvedl v příloženém seznamu.

V Olomouci, dne 1. 4. 2014

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za odborné vedení a udělené pokyny k práci. Velké díky patří především také Mgr. Petru Kladivovi, Ph.D. za veškeré umožněné konzultace, poskytnuté metodické informace a cenné rady i připomínky. Dále chci vyjádřit své poděkování všem osloveným občanům za jejich kladný přístup a věnovaný čas při prováděném výzkumu v rámci empirické části tohoto díla.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Miroslav MINÁŘ**
Osobní číslo: **R120258**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Interakce mezi kvalitou bydlení a kvalitou života - případová studie Prostějov a jeho zázemí**
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je zhodnocení vazeb mezi kvalitou života a jedním z jejích nejdůležitějších aspektů - kvalitou bydlení. Student nejprve vymezí na základě dostupné metodiky zájmové území jako město Prostějov a jeho suburbánní zónu. Následně analyzuje strukturu a vývoj bytového fondu, území klasifikuje podle typů a kvality bydlení. Empirické výsledky konfrontuje se subjektivním vnímáním kvality života obyvatel jednotlivých typů a vhodně interpretuje zjištěné vazby. Práce bude doplněna grafickými a kartografickými výstupy.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání
Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov
Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická
Seznam odborné literatury:

- HALÁS, M., ROUBÍNEK, P., KLADIVO, P. (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: příspěvek k vymezení, správě a typologii. Geografický časopis, Vol. 64, No. 4.
- IRA, V. (2003): Územná diferenciacia vybavenosti bytov v SR ako jednej z dimenzií kvality života. České a slovenské regiony na počátku třetího milénia. Sborník 6. česko-slovenského akademického semináře z geografie. Brno, s. 20-26.
- IRA, V., ANDRÁŠKO, I. (2007): Kvalita života z pohľadu humánnej geografie. Geografický časopis, 59, č. 2, s. 159-179.
- KLADIVO, P., ŠIMÁČEK, P. (2011): Vývoj a prostorové rozložení bytového fondu Olomouce. Urbanismus a územní rozvoj, roč. 14, č. 2, s. 32-38.
- KOSTELECKÝ, T. (2005): Postoje obyvatel k situaci na trhu s bydlením a bytové politice: existují v České republice "housing classes"? Sociologický časopis, Vol. 41, No. 2: s. 253-270.
- KUČA, K. (2000): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku 4. díl, Ml-Pan. Libri, Praha, 941 s.
- MASSAM, B., H. (2002): Quality of life: public planning and private living. Progress in Planning, 58, s. 141-227.
- OUŘEDNÍČEK, M., et al. (2006): Sociální geografie pražského městského regionu. ÚK, Praha, 159 s.
- PACIONE, M. (1984): Evaluating the quality of the residential environment in a high-rise public housing development. Applied Geography, 4, 59-70.
- RAPLEY, M. (2003): Quality of life research: a critical introduction. London, 286 s.
- SÝKORA, L. (2003): Suburbanizace a její společenské důsledky. Sociologický časopis, roč. 39, č. 2, Sociologický ústav AV ČR, Praha, s. 217-233.

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 5. dubna 2013
Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2014

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 5. dubna 2013

Obsah

Úvod	9
1 Struktura a cíle práce	11
2 Metodika práce.....	12
3 Výzkum kvality života	15
3.1 Vymezení pojmu „kvalita života“	16
3.2 Pojem „kvalita bydlení“	19
3.3 Kvalita bydlení v interakci s kvalitou života	20
3.4 Měření kvality bydlení	24
4 Vymezení zájmového území	27
4.1 Hodnoty syntetického ukazatele u obcí ve vymezeném zázemí	30
4.2 Charakteristika a výsledky jednotlivých ukazatelů ve vymezeném zázemí....	31
5 Prostorová diferenciacce a vývoj bytového fondu v zájmovém území.....	37
5.1 Typologie územních jednotek z hlediska struktury bytového fondu	37
5.2 Vývoj bytové výstavby	40
6 Empirická studie	44
6.1 Uplatňované zásady a charakteristiky výzkumu	44
6.2 Hlavní cíle výzkumu	46
6.3 Faktory vztahující se k vlastnímu příbytku a jeho okolí a dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště	47
6.3.1 <i>Souhrnné statistiky – faktory vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí.....</i>	<i>47</i>
6.3.2 <i>Souhrnné statistiky – dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště</i>	<i>49</i>
6.3.3 <i>Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – faktory vztahující se k vlastnímu příbytku a jeho okolí.....</i>	<i>51</i>
6.3.4 <i>Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště.....</i>	<i>53</i>
6.4 Preference lokalit z hlediska kvality bydlení	54
6.4.1 <i>Souhrnné statistiky – 5 nejpreferovanějších a 5 nejméně preferovaných lokalit</i>	<i>54</i>

6.4.2	<i>Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – 5 nejpreferovanějších a 5 nejméně preferovaných lokalit</i>	58
6.5	Celková kvalita vlastního bydlení	60
7	Srovnání s Olomoucí a Hradcem Králové	61
7.1	Preference lokalit pro bydlení.....	61
7.2	Důležitost faktorů vztahujících se k příbytku a jeho okolí.....	63
7.3	Důležitost dostupnosti specifikovaných cílů.....	64
	Závěr	66
	Summary	71
	Literatura	74
	Seznam zkratk	77
	Seznam tabulek	78
	Seznam obrázků	79
	Příloha: dotazník	

Úvod

Kvalitu života lze bezpochyby považovat za jednoho z nejdůležitějších činitelů, projevujících se v míře uspokojení člověka, subjektivního pocitu blaha, radosti či štěstí. Zakládá si na ní v jistém smyslu každý duševně zdravý jedinec. Zájem o ni je pravděpodobně tak starý jako lidstvo samo.

Otázku, proč vlastně žijeme nebo jaký má náš život vůbec smysl, si pokládáme dnes a denně. Každý se také snažíme odhalit správnou či alespoň přijatelnou odpověď. Někdo ji může nacházet ve snaze přinést světu nějaký užitek, další zase v hromadění majetku nebo v podobných hmotných tužbách, jiný třeba v prostém zvládnutí běžných životních etap – např. v úspěšném studiu, získání dobrého zaměstnání, založení rodiny a dalších. Zde se setkáváme s řadou různých vědních disciplín, které se nastíněnými „životními cestami“ (a mnohými dalšími) v určitém měřítku zaobírají. Můžeme jmenovat například psychologii, filozofii, náboženství, sociologii či ekonomii. Do výčtu nebyla záměrně zahrnuta geografie – respektive její humánní dimenze, která se řešenou problematikou rovněž zabývá a jejíž koncept termínu „kvalita života“, zejména pak v souvislosti s pojmem „kvalita bydlení“, nás bude nejvíce zajímat. Tento obor se ovšem kromě samotné podstaty a teoretické roviny uvedených aspektů zabývá především rozdíly v jejich vnímání různými skupinami obyvatel či samotnými jedinci, a to v zásadě z hlediska prostorového a časového. V rámci empirické studie této práce bude věnována primární pozornost územním odlišnostem daným strukturou bytového fondu (viz kapitola č. 6).

Vlastní výzkum kvality života se začal v širším okruhu odborníků rozvíjet přibližně okolo roku 1960. Významným činitelem, díky němuž se tato problematika stala předmětem vědeckých studií, se stalo materiální bohatství západních států spolu se zásadní a patrně nenávratnou proměnou hodnotových orientací a rozmachem konzumní společnosti v těchto zemích. Nastíněný obrat byl nejvíce patrný ve druhé polovině 60. let. Tehdy totiž reprodukčního věku dosáhla a mezi pracovní sílu se zařadila poválečná generace, začleněná do nově uspořádaného světa, který se od toho „starého“ lišil v ideologických, politických, hospodářských, vojenských a konečně i demografických aspektech (Heřmanová, 2012).

Kvalita života se v dnešní době více než kdy jindy těší velké popularitě a stává se tématem celé řady odborných i laických publikací. Mezi veřejností je poměrně

identicky chápána a v praxi s ní lze dobře pracovat. Ve vědeckém prostředí ovšem představuje vlivem své interdisciplinarity a multidimenzionality (viz kapitola č. 3) termín velice kontroverzní (neexistuje žádná všeobecně přijímaná definice ani jednoznačný koncept) a těžce uchopitelný. To se ostatně odráží v samotném lidském žití, jeho komplexnosti a složitosti, nekonečném množství vzájemně provázaných, vnitřních i vnějších, dílčích aspektů, jež ho utvářejí a ovlivňují (Heřmanová, 2012). Právě s vědomím této skutečnosti bylo téma předkládané práce ve své podstatě zúženo na posouzení kvality života pouze ve vztahu ke kvalitě bydlení (jako jeho dílčí složce), při aplikaci konkrétní případové studie.

1 Struktura a cíle práce

První ze dvou hlavních cílů diplomové práce spočívá ve zhodnocení vazeb mezi kvalitou života a její dílčí dimenzí, kvalitou bydlení, na základě dostupných publikací zachycujících výsledky primárního i sekundárního významu.

V teoretické části se v tomto směru jeví jako vhodné věnovat nejprve pozornost teoretickému základu – obecně užívané terminologii a zakotvení základních pojmů. Nabízí se tedy samotná definice kvality života v pojetí různých autorů a zároveň i přiblížení hlavní podstaty kvality bydlení. Dále by měl být posouzen samotný vztah obou sledovaných aspektů – bude nás zajímat, jak velký význam má kvalita bydlení pro celkovou kvalitu života. Zhodnocení by se mohlo opírat o nějaký již provedený výzkum (případovou studii) v této oblasti. Vzhledem k dalším záměrům této práce se také hodí přiblížit způsob měření kvality bydlení.

Vlastnímu výzkumu budou v rámci empirické části předcházet dva nezbytné kroky. Zaprvé se defínuje zájmové území, kdy se na základě syntézy stanovených indikátorů vymezí zázemí města Prostějova. Zadruhé se v rámci takto vzniklého územního celku pro každou sídelní část vypočte procentuální podíl obytných jednotek v rodinných, cihlových bytových a panelových bytových domech. Grafické znázornění poté umožní provést jednoduchou typologii prostoru zájmového území dle struktury bytového fondu.

Následně bude provedena stručná analýza a charakteristika vývoje výstavby bytů ve sledovaných územních jednotkách.

Druhým klíčovým úkolem zpracovávané studie je zhodnocení vnímání kvality života, respektive kvality bydlení, v různých typech zejména urbánního prostoru. Zde se navíc očekává konfrontace s údaji za vybrané studie stejného charakteru.

V poslední části práce bude věnován prostor syntéze získaných poznatků, formulaci hlavních závěrů a samozřejmě také citaci veškerých užitých zdrojů.

2 Metodika práce

Informace a data použitá v diplomové práci byla čerpána z celé řady různých zdrojů. V zásadě se jednalo o rešerši odborné literatury, převzetí a úpravu statistických údajů (především od Českého statistického úřadu, dále jen ČSÚ) a syntézu poznatků z vlastního empirického výzkumu.

Tvorbě teoretické části předcházelo studium odborných publikací zabývajících se kvalitou života, její dílčí dimenzí – kvalitou bydlení, ale především také vzájemnou interakcí těchto aspektů. Zde se objevila jistá komplikace – neexistuje totiž mnoho pramenů, za jejichž hlavní předmět popisu bychom mohli, alespoň v úzkém záběru, pokládat právě specifikovanou vazbu. Hlavními zdroji se tak stala dvě díla, ve kterých představuje kvalita bydlení dílčí indikátor při výzkumu zaměřeném na subjektivní percepci kvality života: *Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcí obyvateľov miest a vidieckych obcí* (Andráško, 2005) a *Kvalita života dlouhodobě nezaměstnaných* (Buchtová, 2008). Výsledky těchto šetření umožnily srovnat kvalitu bydlení s ostatními ukazateli stejné kategorie a určit, jak velký význam má pro celkovou kvalitu života. V rámci teoretické části práce dále patřili k nejdůležitějším citovaným autorům Ira, Andráško (2007), Heřmanová (2012) a Baxa (2010).

Podkladem pro metodiku vymezení zájmového území se stala publikace *Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: Teoretické přístupy, vymezení, typologie* (Halás a kol., 2012), uveřejněná v Geografickém časopise. Vycházelo se přitom z dat ČSÚ a údajů získaných z webového portálu Mapy.cz. K městu Prostějovu se na základě hodnoty tzv. „syntetického ukazatele“ neboli celkového indexu, vzniklého součtem číselných výsledků pěti dílčích ukazatelů, přiřadily okolní obce. Společně tak vytvořily městské zázemí v podobě suburbánní zóny. Podrobný postup obsahuje kapitola č. 4.

K charakteristice prostorové diferenciaci a vývoje bytového fondu v zájmovém území byla využita rovněž data ČSÚ, konkrétně z posledních dvou sčítání lidu, domů a bytů (dále jen SLDB), provedených v letech 2001 a 2011. Potřebnou analýzu datových údajů umožnilo jejich zobrazení pomocí trojúhelníkového grafu, sestrojeného v prostředí Microsoft Excel. Tento trojosý graf slouží ke znázornění podílu určité veličiny ve třech dílčích složkách.

Nejprve došlo tímto způsobem k rozložení struktury bytového fondu, konkrétně k vyjádření procentuálního zastoupení rodinných, cihlových a panelových bytových

domů v rámci jednotlivých sídel zájmového území. Na základě daného úkonu byly územní jednotky rozříděny do určitých typů, které hrály důležitou roli při interpretaci výsledků vlastního empirického výzkumu. Následně posloužil trojúhelníkový graf také k vizualizaci podílu obytných jednotek v příbytcích postavených nebo zrekonstruovaných ve třech sledovaných časových obdobích.

V hlavní kapitole praktické části diplomové práce se vycházelo z dat získaných přímo v terénu, v menším měřítku i formou elektronickou, prostřednictvím dotazníkového šetření. Jednotlivé otázky, zaměřené na zjištění subjektivních názorů na kvalitu bydlení, byly sestaveny s přihlédnutím ke studiím kvality života, prováděným v rámci obhájených akademických prací (např. Kladivo, 2011; Kopřiva, 2011; Tobiáš, 2014). Muselo však dojít k jejich přepracování – určitému výběru a souhrnu, tak aby se vztahovaly pouze ke sledovanému aspektu.

Šetření probíhalo v Prostějově a rovněž ve všech obcích jeho zázemí. Dotazníky se rozdělily podle počtu obyvatel dílčích sídelních částí tím způsobem, že mezi velikostí populace a počtem respondentů panoval exponenciální vztah. Díky tomu sice není zastoupení respondentů v jednotlivých typech (sub)urbánního prostoru adekvátní, ale na druhou stranu se k otázce preferovaných lokalit z hlediska kvality bydlení mohli vyjádřit dotazovaní ze všech jednotek zájmového území. Celkový rozsah datového souboru můžeme vzhledem k podmínkám výzkumu (individuální práce, nutnost použití vlastního dopravního prostředku spojeného s nemalými finančními výdaji za pohonné hmoty) považovat za uspokojivý. Podrobnosti k výzkumným metodám a veškeré bližší charakteristiky jsou součástí kapitoly č. 6, a proto zde již nebudou rozebírány.

Na hierarchické úrovni územních jednotek, pro které byly rozděleny dotazníky, se provedla syntéza veškerých výsledků. Vyhodnocovaly se jednak souhrnné statistiky, ale také údaje získané za jednotlivé typy územních útvarů dle struktury bytového fondu. Stěžejní součástí celé případové studie totiž představovala formulace rozdílů ve vnímané kvalitě bydlení vztahujících se právě k této typologii.

Vybrané výstupy dotazníkového šetření pro Prostějov a jeho zázemí byly následně porovnávány s výsledky dvou výzkumů, prováděných v rámci akademických děl (Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014) ve dvou metropolích – Olomouci a Hradci Králové. Důvod pro volbu právě těchto odborných textů, zabývajících se kvalitou života v daných městech, spočíval v převážně identicky sestavených výzkumných otázkách, tedy i shodném charakteru náležitých odpovědí.

Na závěr kapitoly se ještě přesuňme od textové k ilustrační formě diplomové práce. Kromě tabulek, doplňujících popisnou část všech hlavních kapitol, zde nalezneme četná grafická a kartografická díla. O využití trojúhelníkového grafu pro prostorovou diferenciaci a vývoj bytového fondu již bylo řečeno. Empirický úsek obsahuje další grafy (s rozsáhlou legendou sestávající z jednotlivých otázek kladených respondentům) sloužící pro interpretaci datových údajů prováděného výzkumu. V kapitolách č. 4, 5 a 6 se nacházejí mapy, využitě pro zobrazení některých významných charakteristik vymezeného území, jeho nejbližšího okolí, v jednom případě i celého Správního obvodu obce s rozšířenou působností Prostějov (dále jen SO ORP Prostějov). K jejich vytváření sloužil program ArcGIS 9.3. Data pocházela z ČSÚ, webového portálu Mapy.cz a také z vlastního terénního šetření.

3 Výzkum kvality života

Na téma kvalita života se začalo ve vědeckém prostředí diskutovat patrně až ve dvacátých letech minulého století v rámci ekonomie. Tehdy totiž ve vyspělých zemích dospěli ke zjištění, že veřejné blaho a spokojenost se neodrážejí pouze v dostatečném množství nahromaděných hmotných statků, ale utvářejí se individuálně vlastními prožitky každého jedince. Následně se kvalitou života začala zabývat sociologie a po ní také medicína, kde se snaha o její pozitivní projevy stala klíčovým faktorem například v geriatrici, psychologii nebo onkologii (Řehulková, Řehulka, 2008).

Pokud se však máme věnovat hledisku terminologickému, měli bychom se nyní přesunout k počátkům sociologického výzkumu dané problematiky, sahajícímu přibližně do 60.–70. let minulého století. Tehdy se v rámci sociální sféry začalo hovořit o pojmech jako „*spokojenost se životem*“, „*dobry život*“ apod. Až později (v roce 1979) bylo v odborném časopise *Social abstracts* použito samotného termínu „*kvalita života*“ (Andráško, 2005).

Později se popisovaný aspekt stal předmětem interdisciplinárním. Z rozsáhlého množství vědních oborů, které se jím v současné době zabývají, uvádějí Ira a Andráško (2007) jako příklad sociologii, sociální antropologii, psychologii, ekonomii, geografii, humánní ekologii, lékařské vědy, urbanizmus a environmentalistiku. Heřmanová (2012) navíc jmenuje kulturní antropologii, politologii, etiku, teologii i technické vědy a již zmiňované medicíně přisuzuje primární význam.

Právě rozepsaný seznam odvětví poukazuje na značnou nejednotnost, respektive roztržičnost, konceptu uvedeného pojmu, ať už po stránce užívané terminologie, projevující se dále v absenci všeobecně přijímané definice a užívání různých podobně (někdy přímo identicky) chápaných výrazů (viz dále), nebo v rámci aplikovaných přístupů a způsobů měření. Problém v zásadě spočívá v objasnění samotného pojmu „*život*“, neboť „*kvalitu*“ můžeme vyjádřit poměrně jednoznačně (Ira, Andráško, 2007).

V odborných textech pojednávajících o kvalitě života se rovněž setkáme s označením multidimenzionální. Jedná se o přívlastek vyjadřující existenci velkého množství rozličných oblastí (domén) sledovaného aspektu. Můžeme na něj totiž pohlížet z různých úhlů: materiálního (tzn. majetkového a spotřebního), psychologického (emocionálního – např. pocity radosti, štěstí nebo pohody), kulturně antropologického (rozdílné vnímání v různých kulturách, odlišném prostředí a čase, morálního

(v souvislosti s morálními hodnotami a svědomím) sociologického (variabilita a její příčiny mezi sociálními skupinami) nebo také medicínského, estetického, případně bezpečnostního a dalších (Heřmanová, 2012).

S ohledem k této široké škále rozličných hledisek a především navzdory existenci rozdílných výzkumných směrů můžeme hovořit o názorové shodě postavené na dvou základních dimenzích kvality života – objektivní a subjektivní. Obě přitom působí současně a dochází k jejich vzájemné interakci. První zmíněná je charakterizovaná vnějšími vlivy, a to ve třech složkách – společnost, ekonomika a prostředí. Druhou představují vlivy vnitřní, tj. vlastní vstupy – vjemy, pocity, názory apod. (Andráško, 2005).

Vyjádřit, co pro něj kvalita života znamená, by bezpochyby dokázal každý člověk, i když by přitom čerpal ze svého slovníku a použil různých osobních výrazů. V literatuře zabývající se danou problematikou autoři často uvádějí kvalitu života ve spojitosti s jinými pojmy, které užívají i jako jeho ekvivalent. Ira a Andráško (2007) vybírají některé z nich: zdraví („*health*“), obyvatelnost („*liveability*“, „*livability*“), blaho („*well-being*“), kvalita městského prostředí („*urban environmental quality*“), udržitelnost („*sustainability*“), spokojnost se životem („*satisfaction*“), štěstí („*happiness*“), kvalita města („*quality of place*“), životní úroveň („*standard of living*“).

3.1 Vymezení pojmu „kvalita života“

Pokusme se nyní o objasnění daného termínu z pohledu některých vědních oborů, reprezentovaných různými autory.

Petrusek, Linhart (1996) poukazují na čtyři různě užívané formy kvality života. V prvé řadě se jedná o „*odborný pojem vyjadřující a operacionalizující kvalitativní stránky životních procesů a kritéria jejich hodnocení*“. K tomuto vysvětlení však zároveň poznamenávají, že konkrétní a zcela uspokojivé vymezení neexistuje a interpretace různých autorů se výrazně liší. Poukazuje na to následující seznam indikátorů, které slouží k posouzení vlastního obsahu daného aspektu – ukazatelé životního prostředí, zdraví a nemoci, úrovně bydlení a rekreace, mezilidských vztahů, volného času, sociálních i technologických charakteristik práce, možnosti podílet se na tržní společnosti, dále osobní i kolektivní bezpečnost, sociální jistoty a občanské

svobody. Pojem lze, jak autoři dále uvádějí, chápat i jako programové politické heslo, sociální hnutí či reklamní slogan.

Odborníci z Centra pro podporu zdraví na Univerzitě v Torontu vyjadřují kvalitu života jako „*stupeň, v němž daná osoba využívá významné příležitosti ve svém životě*“. Podle Světové zdravotnické organizace (World Health Organization, 1995) se zase koncept odráží v jakémsi subjektivním vnímání (hodnocení) postavení jedince v životě v souvislosti s kulturními, sociálními a environmentálními hodnotami prostředí, jehož je součástí. Evropská komise ztotožňuje pojem s nehmotnými aspekty života zahrnujícími: zdraví, společenské vztahy, kvalitu přírodního prostředí, existující životní podmínky a osobní blahobyť. Váže se tedy zároveň na objektivní realitu i subjektivně vnímané lidské pocity. Rozvojový program OSN (Organizace spojených národů) vydává každoročně tzv. Zprávu o lidském rozvoji. Také zde podává vysvětlení daného termínu jakožto „*souhrn sociálních, ekonomických, společenských a environmentálních podmínek pro prožití dlouhého, zdravého, tvořivého života v přiměřených společenských a ekonomických podmínkách*.“ Pojetí je však velice obecné a spíše se vztahuje ke konceptu lidského rozvoje. Ve větší míře se tak užívá pro měření všeobecného relativního pokroku (převážně v rozvojových zemích; vše in Heřmanová, 2012).

Dle Evropské nadace (European foundation, 2003, in Potůček, 2012) je kvalita života každého člověka výsledkem vzájemného působení následujících faktorů: individuální možnosti – individuální zdroje, kolektivní zdroje, motivace a hodnoty; individuální podmínky – zdravotní stav; kolektivní možnosti – podmínky tržního prostředí, veřejné služby v oblasti vzdělání, zdravotnictví, bydlení a sociální péče, celkové politické a společenské podmínky.

Gregory et al. (2009) uvádějí daný koncept ve spojitosti s pocitem pohody (viz Pacione, 2003). Ten je založen na argumentu, že podmínky lidského života by měly být hodnoceny širší škálou indikátorů než pouze těmi „příjmovými“ (mzdami či výnosy) – ať už na individuální či národní úrovni (zde například HNP nebo HDP).

Pacione (2003) konstatuje, že kvalita života se neodráží pouze v prostředí, které člověka obklopuje, ale je funkcí vzájemného působení mezi charakteristikami tohoto prostředí a osobními vlastnostmi každého jedince. Dále poukazuje na dva možné způsoby vymezení pojmu, a sice teoretické odvození nebo přímý kontakt s lidmi při dotazování se na subjektivně vnímaný stav pohody (blahobyty – „*well-being*“). V prvním případě, užívaným například ve filozofii či psychologii, vyvstává problém

naprosté absence jakékoliv obecně přijímané sociální teorie, která by stanovila podmínky jednoznačné definice lidského blahobytu společně s jeho relativními váhami. Výzkum prováděný přímo v terénu, přestože se těší velkému zájmu, zase nedospěl do stádia, kdy je možné uvést úplný seznam všech kritérií (mimo uzavřené populace). Třetí přístup kombinující obě předchozí metody vychází z odborných posudků vědeckých pracovníků a samotných obyvatel. Nevýhodou ovšem zůstává, že taková rozhodnutí se nemusí shodovat s představami obyčejných lidí.

Dle Massama (2002) se kvalita života vztahuje k určitému prostředí. Lze ji tak vnímat jakožto původce či jistý symbol atraktivity konkrétní lokality. Může se však rovněž odrážet v potenciálu daného místa a míře jeho slučitelnosti s potřebami člověka. Autor považuje tento termín za velmi obtížně definovatelný (viz dále).

Andráško (2005) chápe sledovaný koncept jako kvalitativní zhodnocení lidského života, jež se u daného jedince promítne do pocitu štěstí či spokojenosti. Ten vychází ze vzájemného působení vnějších (environmentálních, ekonomických a sociálních) a vnitřních (psychologických) aspektů.

Payne a kol. (2005) pohlíží na kvalitu života v nejobecnějším hledisku jako na součinitel řady odlišných faktorů. Jedná se o zdravotní, ekonomické a environmentální podmínky, u nichž dochází, mnohdy z dosud neznámých příčin, ke hromadné interakci. Následky jsou patrné jednak v subjektivní rovině, ale i na úrovni lidských společenství.

Rozebíraný pojem dále zkoumá Meeberg (1993), který soustředí pozornost na samotného člena společnosti. Vyhodnocována je totiž míra jeho spokojenosti s životem. Ostatní (lidé mu blízcí) se ovšem musejí shodnout na tom, že jedinec může na základě životních podmínek uspokojovat své základní potřeby a nehrozí mu z této strany žádné nebezpečí.

Shalock (2000) vytyčuje osm hlavních životních rozměrů – konkrétně emoční, fyzické a materiální blaho, dále vztahy mezi lidmi, rozvoj osobnosti, možnost se seberealizovat a také sociální participaci a lidská práva. Právě tato kritéria se dle autora promítají do kvality našeho života.

Zajímavý pohled na danou problematiku zaujímá Rapley (2003), který poukazuje na postupnou proměnu žebříčku lidských hodnot. Zatímco dříve stála v centru zájmu hlavně materiální stránka života, dnes se pozornost přesunula spíše k subjektivní spokojenosti s vlastním bytím. Samotná existence jedince se tedy stává ve stále větší míře právě podstatou jeho života. Dochází k plynulému přechodu civilizace

od extenzivního k intenzivnímu a zejména od kvantitativního ke kvalitativnímu (in Kladivo, 2011).

Baxa (2010) rozděluje lidské činnosti do tří složek – pracovní (produktivní), odpočinková (konzumní) a duševní (probíhající s předchozími paralelně). Podle nich dále člení i části sídel (průmyslové zóny či kancelářské komplexy v kontrastu s panelovými sídlišti a rekreačními plochami). Na základě společné charakterizace duševního stavu člověka a prostředí, v němž jedinec realizuje trojici popsaných aktivit, pak vysvětluje celkovou kvalitu jeho života.

Další vymezení pojmu uvádějí například Felce a Perry (1995). Hovoří o „*celkovém blahu, které obsahuje objektivní deskriptory a subjektivní hodnocení fyzického, materiálního, sociálního a emočního blaha společně s rozsahem osobního rozvoje a účelnou činností. Vše je váženo osobní sadou hodnot*“ (in Mičáňková, 2012).

V odborných textech věnovaných teorii i metodologii zkoumané problematiky autoři sami velmi často upouštějí od snahy o vlastní definici daného termínu. Ira a Andráško (2007) se domnívají, že příčina spočívá jednak ve vzájemném střetávání různých postojů a výzkumných hledisek, ale také ve snaze tvůrců těchto prací o zachování objektivity. Mezi vědeckými pracovníky, kteří koncept kvality života nějakým způsobem uchopí a podají ať už obecné, či konkrétnější vysvětlení, se pak u jednotlivých charakteristik vyskytují značné rozdíly (jak ostatně vyplývá již z výše uvedených formulací). Cummins (1997), podobně i Massam (2002) připisují výraznou definiční nejednotnost až extrémní komplexnosti zkoumaného konstruktů. K nim můžeme dále připočítat názory Felce a Perryho (1995), podle nichž se jedná o „*důsledek uplatňování celospolečenského nebo individuálního pohledu na kvalitu života, ale také rozmanitosti teoretických modelů a vědeckých přístupů k jejímu zkoumání*“ (in Ira, Andráško, 2007).

3.2 Pojem „kvalita bydlení“

Jak vyplývá z pramenů, kvalitu bydlení můžeme považovat za určitou součást kvality života.

Předchozí podkapitola svědčí o tom, že nadřazený aspekt lze objektivně velice obtížně vymezit. Přestože budeme nyní hovořit o problematice mnohem konkrétnější a v současné době ve velké míře diskutované, souhrnnější vysvětlení pro „kvalitu

bydlení“ bychom podle Baxy (2010) bohužel nenalezli ani v odborných textech. Ze sousloví vyňatý výraz „bydlení“ přitom lze na rozdíl od „života“ charakterizovat zcela stručně a výstižně. Jmenovaný autor jej například popisuje slovy: *„souhrn procesů a činností člověka konajících se v místě jeho trvalého nebo dočasného pobytu“*. Ve svém článku pak dále uvádí řadu subjektů, které se zabývají výzkumem konceptu bydlení (od architektů a urbanistů až po psychology a samozřejmě i geografy). V tomto ohledu se však také zmiňuje o nezbytnosti vyčlenění jednotné vědní disciplíny, která by rozdílné výzkumné přístupy určitým způsobem ucelila.

V publikaci z roku 2008 navrhl Baxa vlastní definici složeného termínu v tomto znění: *„Kvalitou bydlení můžeme rozumět spokojenost a vnímání bydlicích jejich vlastního (či potencionálního) bydlení (kognitivní složka) na straně jedné a obecné charakteristiky bydlení v sídlech na straně druhé“*.

3.3 Kvalita bydlení v interakci s kvalitou života

Baxa (2010) připomíná množství času, jež člověk stráví v místě svého příbytku (může se jednat o více než polovinu vlastního bytí zde na Zemi) a odkazuje tak na kvalitu bydlení jako stěžejní složku celkové kvality života a zároveň i významný předmět vědeckých studií v rámci sociální a regionální geografie (i mnohých dalších oborů). Ke srovnání uvádí pro obživu nejpodstatnější činnost, práci – *„pro jednotlivce také velmi důležitá, ovšem ne tolik, jako jejich bydlení (míra nezaměstnanosti ekonomicky aktivních obyvatel je v Česku přibližně 9 %, zatímco podíl lidí bez domova je pouze 0,5 %, tedy lidé bez práce nejsou ve společnosti chápáni tak negativně jako lidé bez domova/bydliště)“*.

Zaměřme se nyní na hierarchickou identifikaci ukazatelů kvality života dle Andráška (2005). V rámci jednoduché stupňovité struktury zaujímá první pozici kvalita života jako celek, která na nižší úrovni sestává z klíčových oblastí – řadí se sem například právě bydlení. Dále lze vyčlenit dílčí atributy těchto oblastí – mezi ně patří také kvalita bydlení. Poslední stupeň pak tvoří samotné indikátory (ukazatelé) – jako jeden z nich zvolil autor vybavenost bytů počítačem. K určení těchto ukazatelů se pak zavádějí faktory, jež v největší míře ovlivňují kvalitu lidského života. Pro účely řešení dané problematiky se využívá čtyř základních přístupů – rozhodnutí samotného výzkumníka, zhodnocení relevantní literatury, aplikace dotazníkového průzkumu nebo

kombinace těchto metod. Za jeden z nejvhodnějších přitom považuje autor výzkum s využitím dotazníků.

Andráško (2005) dále popisuje konkrétní dotazníkové šetření, které se zabývalo „*preferencí faktorů ovlivňujících kvalitu osobního a sídelního života měst a venkovských obcí na Slovensku*“. Jeho podstata spočívala ve třech hlavních úkolech: „1. stanovit nejvýznamnější faktory ovlivňující kvalitu života obyvatelů měst a venkovských obcí, 2. analyzovat rozdíly v preferenci jednotlivých faktorů v závislosti na velikosti obce, 3. analyzovat preference a percepce faktorů kvality života v kontextu sociálně-demografických charakteristik“ (posledními dvěma se však autor ve svém díle nezabývá a ani pro nás tedy nejsou podstatné). První vymezený úkol dále dělí tvůrce na dvě dimenze – osobní (individuální) a sídelní (společenská) kvalita života.

Během výzkumu bylo osloveno celkem 425 respondentů, pocházejících z 38 sídel, včetně Bratislavy. Přestože se daný vzorek, jak vysvětluje Andráško (2005), jeví jako málo reprezentativní, tvoří kostru pro další výzkum v této oblasti.

Výsledky ukázaly, že mezi 22 faktory ovlivňujícími osobní kvalitu života zaujalo bydlení 6. (respektive 7.) místo v relativním počtu ohlasů – za mezilidskými vztahy, rodinou, financemi, zaměstnáním (tyto 4 mírně nad či pod 50 %) a životním prostředím (mezi 20 % a 30 %). Konkrétní podíl dotazovaných osob, které námi zkoumaný aspekt, stejně tak i zdraví, prosazovaly, činil přibližně 25 %. V preferenci následovaly s méně než 20 % pro ně hlasujících občanů tyto faktory: kultura, vzdělání, sport, vybavenost, doprava, dostupnost, volný čas, politika, zájmy a záliby, stres, služby, seberealizace, bezpečnost, sex a jako poslední víra.

V rámci faktorů ovlivňujících sídelní kvalitu života obdrželo bydlení až 9. místo z 20. Uvedlo jej, zároveň s bezpečností, asi 15 % respondentů. Před těmito aspekty se s větším počtem ohlasů umístily: životní prostředí (necelých 60 %), mezilidské vztahy (přes 40 %), doprava, vybavenost, finance, kultura, zaměstnání (všech 5 okolo 30 %) a dostupnost (20 %). Naopak v menší míře (pod 15 %) byly zmiňovány služby, sport, rodina, samospráva, politika, alkohol, vzdělání, volný čas, zdraví a víra.

Podobný výzkum jako Andráško (2005), nicméně mnohem rozsáhlejší a podrobnější, popisuje Buchtová (2008). Šetření uskutečněné v letech 2001–2002 v zásadě vycházelo z tzv. Systému individuálního hodnocení kvality života („*Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life*“ neboli ve zkratce SEIQoL), který v dnešní době patří k nejvíce užívaným metodám hodnocení kvality života. Své názory

na jednotlivé životní oblasti (viz dále) vyjádřilo celkem 1 957 respondentů. Rozdělení byli do čtyř skupin – nezaměstnaní, zaměstnaní (obě osloveny po celé ČR), bezdomovci (dotazováni pouze v brněnském regionu) a nezaměstnané matky po mateřské dovolené (šetřeny v rámci kurzů pro nezaměstnané v okrese Nový Jičín). V rámci prvních dvou byly kladeny otázky jak mužům, tak i ženám.

Specifika nastíněného výzkumu spočívají ve strukturovaném rozhovoru, kdy jedinec nacházející se v určité životní situaci nejprve svobodně vyhodnocuje svůj žebříček hodnot po významové stránce (kritéria přitom nejsou stanovena předem) a následně se pak zamýšlí nad uspokojením svých očekávání v dané oblasti života, případně uvažuje nad osobním splněním podmínek (nároků), jež tato životní dimenze přináší. V obou případech byly výsledky uváděny v procentech od 0 (nejhorší hodnocení) po 100 (nejlepší hodnocení).

Tab. č. 1: Význam jednotlivých ukazatelů kvality života

		Bezdomovci		Matky po MD		Nezaměstnaní			Zaměstnaní		
		muži	celkem	ženy	celkem	ženy	muži	celkem	ženy	muži	celkem
Kvalita života	Rodina	6,11	6,11	39,25	39,25	28,82**	20,59	25,33	29,31**	25,20	27,50
	Zdraví	28,33	28,33	13,50	13,50	20,55	19,64	20,16	22,35**	18,91	20,83
	Práce	5,00	5,00	1,75	1,75	11,69	8,27	9,70	11,12	7,94	9,33
	Koníčky	0,00	0,00	2,25	2,25	4,12	7,41**	5,52	3,54	6,06**	4,65
	Vztahy mezi lidmi	0,83	0,83	5,00	5,00	5,89	5,36	5,67	6,33**	4,85	5,68
	Peníze	13,61	13,61	0,00	0,00	1,75	2,65	2,13	0,89	1,31	1,07
	Bydlení	5,56	5,56	0,00	0,00	0,27	0,66	0,44	0,25	0,32	0,28
	Práce na sobě	0,00	0,00	8,15	8,15	5,68*	4,24	5,07	4,90	4,06	4,53
	Duševní pohoda	0,56	0,56	8,25	8,25	6,11	5,16	5,71	6,73	5,84	6,34
Spokojenost	Rodina	3,89	3,89	61,50	61,50	65,69**	47,88	58,15	67,99**	60,40	64,64
	Zdraví	30,00	30,00	36,50	36,50	56,63**	48,74	53,29	62,00**	54,16	58,54
	Práce	5,00	5,00	2,50	2,50	8,90	8,41	8,60	32,66	28,23	30,13
	Koníčky	0,00	0,00	7,50	7,50	23,51	36,15**	28,86	20,71	29,57**	24,62
	Vztahy mezi lidmi	2,78	2,78	26,25	26,25	26,58	24,66	25,77	31,25**	21,67	27,02
	Peníze	18,89	18,89	0,00	0,00	2,85	3,43	3,10	3,08	3,84	3,41
	Bydlení	10,28	10,28	0,00	0,00	0,74	1,74	1,16	0,92	0,80	0,87
	Práce na sobě	0,00	0,00	28,75	28,75	19,21**	13,65	16,85	20,84**	15,42	18,45
	Duševní pohoda	1,11	1,11	33,25	33,25	22,24*	18,33	20,58	29,08*	23,58	26,66

N=1957; 851 mužů, 1 106 žen; hladina významnosti * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

(Buchtová, 2008)

Po vyhodnocení se ukázalo (viz Tab. č. 1), že pro skupiny zaměstnaných, nezaměstnaných (žen i mužů) a matek po mateřské dovolené představovalo bydlení nejméně podstatnou oblast života – výsledná hodnota se u žádného ze tří kritérií nepřiblížila 1 % – a v tomto ohledu také vyjádřili největší nespokojenost – ani v jedné dílčí kategorii nebylo dosaženo 2 %. Velice zajímavou skutečností se staly mimo jiné výsledný čistě nulový význam i spokojenost u nezaměstnaných matek (a to i na poli financí). Bezdomovci vykazovali v otázce důležitosti bydlení relativně průměrné výsledky (5,56 %), překvapivě však byli s touto složkou kvality života v porovnání k ostatním nadprůměrně spokojeni (10,28 %). Jen pro komparaci můžeme uvést, že obecně nejvýznamnějšími oblastmi (čítajícími v některých případech okolo 30–40 %), které byly zároveň i nejlépe hodnoceny (u zaměstnaných žen více jak 60 %), se staly rodina a zdraví. Kompletní seznam dále doplňují v náhodném pořadí: práce, koníčky, vztahy mezi lidmi, již zmíněné peníze, práce na sobě a duševní pohoda.

V otázce významu bydlení pro celkovou kvalitu života se tedy mezi výše jmenovanými autory projevila výrazná nesouhlas. Baxa (2010), vycházející z obecně známých či veřejnou statistikou podložených faktů, považuje zkoumanou složku kvality života za velice podstatnou. Andráško (2005) na základě dotazníkového šetření zase prezentuje výsledky, dle kterých specifikovaný vzorek občanů v souhrnu považuje daný aspekt za spíše průměrně důležitý. Z výzkumu založeného na individuálních výpovědích oslovených jedinců, jenž popisuje Buchtová (2008), dokonce vychází bydlení jako činitel relativně bezvýznamný. Jediný indikátor porovnávaný s bydlením, respektive jeho kvalitou, představuje ve všech posudcích práce (zaměstnání). Ta naopak hraje v prvním případě, jak plyne ze statistiky, relativně méně významnou roli. Všechny dotazované skupiny obyvatel ji však vzhledem ke sledovanému ukazateli ohodnotili mnohem lépe.

Uvedenou komparaci je ovšem nutné brát s rezervou v tom smyslu, že Baxa (2010) zaujímá k dané věci výhradně subjektivní postoj, zatímco obě studie, přestože vycházejí z individuálních názorů respondentů, mají z celkového pohledu nesrovnatelně objektivnější charakter.

K významu bydlení pro celkovou kvalitu života se určitým způsobem vyjadřuje řada dalších autorů. Ve svých odborných textech však tomuto tématu nevěnují příliš velkou pozornost.

Dvořáková a kol. (2006) například konstatují: „*spokojenost s bydlením je pro spokojenost rodiny a lidí obecně naprosto zásadní*“. Poukazují na tři oblasti, na něž lze v tomto směru upřít pozornost: *životní prostor, kvalita bydlení a okolí včetně vybavenosti*. Tvůrci citovaného úryvku vnímají bydlení jako původce polarizace společnosti, příčinu sociálního vyloučení apod. Také tvrdí, že „*otázku kvality života v bydlení lze zařadit do oblasti sociálního začleňování a potírání chudoby jako jednoho z cílů Lisabonské agendy ...*“. Dále ve stručnosti popisují průzkum kvality života zaměřený na sociální aspekty bydlení, který se uskutečnil ve 25 členských a 3 kandidátských zemích Evropské unie (rok neuveden). Z šetření mimo jiné vyplývá, že pro řadu zemí má bytová politika prioritní význam.

Podobně jako Baxa (2010) zase vnímají řešenou problematiku Kuta a Kuda (2005), kteří zastávají názor, že „*bydlení představuje významný rozvojový faktor celé společnosti a velmi často i osudovou okolnost pro život jednotlivých občanů*“, ... „*nepochybně tvoří významnou složku životní pohody a životní bezpečnosti*“. Zůstávají však u pouhého tvrzení, jež nedokládají, na rozdíl od předchozího autora, žádnými zjištěnými fakty.

Po interpretaci dané problematiky z pozice různých autorů lze pro tuto podkapitolu vyslovit závěrečné tvrzení – z důvodu absence souhrnnější definice a vzhledem k diametrálně rozdílným výsledkům mezi osobními názory a jednoduchou statistickou analýzou na jedné straně a dvěma charakterizovanými výzkumy na straně druhé (kdy se navíc v některých případech objevují určitá úskalí – viz subjektivní názory odborníků a málo reprezentativní vzorek dotazníkového šetření), nelze na tomto místě spolehlivě vyvodit skutečný význam kvality bydlení jako jedné ze složek kvality života.

3.4 Měření kvality bydlení

Kvalitu bydlení lze v objektivním měřítku posuzovat podle celé řady ukazatelů, jejichž počet i charakter se mezi návrhy odborníků výrazně liší.

Věnujme nyní pozornost autorovi, o němž jsme v rámci této kapitoly již hovořili. Jednotlivé indikátory vyčleňuje Baxa (2010) z pěti složek: technické, lokalizační, ekonomické, právně-institucionální a percepční. V následujícím přehledu budou podrobně rozepsány.

- Technická složka: patří sem druh obydlí (rodinný dům / cihlový či panelový byt), obytná a celková plocha, počet obytných místností a jejich průměrná velikost, počet trvalých obyvatel, stavební materiál, energetická náročnost, napojení na inženýrské sítě, stáří, velikost pozemku, vybavenost interiéru i exteriéru (např. garáž, terasa či balkon); rozdíly lze sledovat na individuální úrovni
- Lokalizační složka: klíčovým aspektem je dopravní dostupnosti vybraných cílů, ve které se odráží zejména cena obydlí, popsána níže (zařadit sem můžeme i „časový rozptyl dopravní dostupnosti“ – rozdíl mezi časově nejméně náročným a nejnáročnějším dopravním spojením realizovaným po stejné trase, v zásadě související s vytížeností a kvalitou pozemních komunikací), složku dále tvoří občanská vybavenost, životní prostředí, podíl lesních, parkových a vodních ploch, a také možnosti kulturního a sportovního vyžití v sídle (případně mikroregionu); rozdíly lze sledovat v rámci státu na lokální až regionální úrovni
- Ekonomická složka: prioritu představuje cena obydlí (v zásadě závisí na poloze v rámci sídla i celého sídelního systému, ale také na konstrukčních parametrech a fyzickém stavu příbytku, případně dalších činitelích), dále jsou významné výše nájmu, výhodnost investice (roční výnosnost), výše úvěru a provozní náklady na bydlení; rozdíly lze sledovat v rámci státu na lokální až regionální úrovni
- Právně-institucionální složka: dominantní postavení zde má právní vztah k bydlení (vztahuje se pouze k samotné domácnosti), podstatné je ovšem rovněž podpora bydlení ze strany veřejné správy i samosprávy (investiční, územně plánovací); rozdíly jsou nejvýraznější na makroregionální až globální úrovni
- Percepční složka: je sestavená z ukazatelů subjektivního (sociologického či psychologického) charakteru, které hrají při posuzování kvality bydlení stěžejní roli; tuto dimenzi tedy charakterizují obyvateli individuálně vnímané aspekty, k nimž lze zařadit například atraktivitu prostředí, blízkost přátel a rodiny, sousedské vztahy, vztah k místu nebo osobní zkušenost; většinu z nich můžeme společně vyjádřit termínem spokojenost; názory jednotlivců mohou, avšak nemusejí, ovlivňovat indikátory z předchozích složek; rozdíly sledujeme na individuální úrovni

Na rozdíl od Baxy rozděluje Lux (2002) výše specifikované ukazatele pouze do třech složek – interiér (vnitřní prostory obydlí), exteriér (lokalita či sídlo, ve kterém se příbytek nachází) a kvalita prostředí (zahrnuje veškeré charakteristiky příslušného regionu nebo státu v rámci fyzické i humánní geografie).

S využitím uvedených ukazatelů lze kvalitu bydlení, podobně jako celkovou kvalitu života, posuzovat na základě různých přístupů (viz Andráško, 2005). Nejvýznamnějším z nich (zejména v sociologii, psychologii, ale také geografii) však zůstává výzkum založený na subjektivní percepci dané problematiky samotnými obyvateli, kteří v tomto směru představují cílové subjekty šetření. Tímto způsobem bude také postupováno v empirické části této práce.

4 Vymezení zájmového území

Hlavní součást celého zájmového území tvořilo město Prostějov. To bylo dále rozšířeno o oblast s charakterem vlastního zázemí. Centrální sídlo tak představovalo těžiště interakčních vazeb celého funkčního celku. Jako základ pro vymezení příměstského prostoru byl zvolen SO ORP Prostějov, sestávající ze 76 obcí (k roku 2012; ČSÚ [online], 2013a). Jejich výběr vycházel z následující metodiky, kterou použili Halás a kol. (2012) pro definování suburbánního prostoru Olomouce.

Pro všechna sídla, kromě samotné obce s rozšířenou působností (dále jen ORP), bylo nejprve vypočteno 5 dílčích ukazatelů:

- **vzdálenostní dostupnost do ORP v kilometrech (po nejrychlejší trase),**
- **časová dostupnost do ORP v minutách (po nejrychlejší trase),**
- **podíl osob denně vyjíždějících za prací do ORP na celkovém počtu denně vyjíždějících za prací (k 1. 3. 2001, %),**
- **počet vystavěných bytů na 1 000 obyvatel (roční průměr 1997–2011, ‰),**
- **migrační saldo na 1 000 obyvatel (roční průměr 1997–2012, ‰).**

Jejich podrobnou charakteristiku a výsledky za obce v již vymezeném zázemí Prostějova obsahuje podkapitola č. 4.2.

Halás a kol. (2012) aplikovali na danou problematiku větší počet indikátorů, které zařadili do 4 skupin – dostupnost, dojíždka, migrace a intenzita bytové výstavby. Využili navíc časovou dostupnost veřejnou dopravou a relativní migrační saldo jednotlivých obcí s Olomoucí, denní vyjíždku přepočítali na ekonomicky aktivní obyvatelstvo a roční průměry vyjádřili za období 1997–2009. V malých obměnách využily tyto ukazatele také Slavík a Kurta (2007) či Moravanská (2010; vše in Halás a kol. 2012).

Pro zachování rovnocennosti všech indikátorů se vypočtené hodnoty v dalším kroku standardizovaly. Při této operaci se vycházelo ze vzorce

$$x' = \frac{x - \tilde{x}}{Q},$$

kde x představuje původní hodnotu ukazatele pro danou obec, x' její standardizovanou podobu, \tilde{x} medián a Q interkvartilové rozpětí (rozdíl mezi hodnotou dolního a horního kvartilu) celého statistického souboru. Číselné údaje vzniklé standardizací se následně

sečetly. Tímto vznikl celkový index, tzv. „syntetický ukazatel“, který sloužil ke srovnání funkčních vztahů mezi centrem a obcemi SO ORP Prostějov. Halás a kol. (2012) standardizovali stejným způsobem i celkový index, a to z důvodu možnosti komparace výsledných hodnot jednotlivých skupin. V našem případě však nebyl tento proces zapotřebí.

Po výpočtu oddělil syntetický ukazatel 15 obcí s vysokou intenzitou interakčních vazeb s jádrovým sídlem (viz Obr. č. 1). Hraniční hodnota 2,5 byla určena subjektivně, nicméně suburbánní procesy u sídel, pro které vyšla nižší, zhodnotil autor na základě celkového indexu jako relativně slabé. Výsledný nekompaktní prostorový útvar následně podlehl podrobné analýze, kterou doprovázely jeho výrazné úpravy.

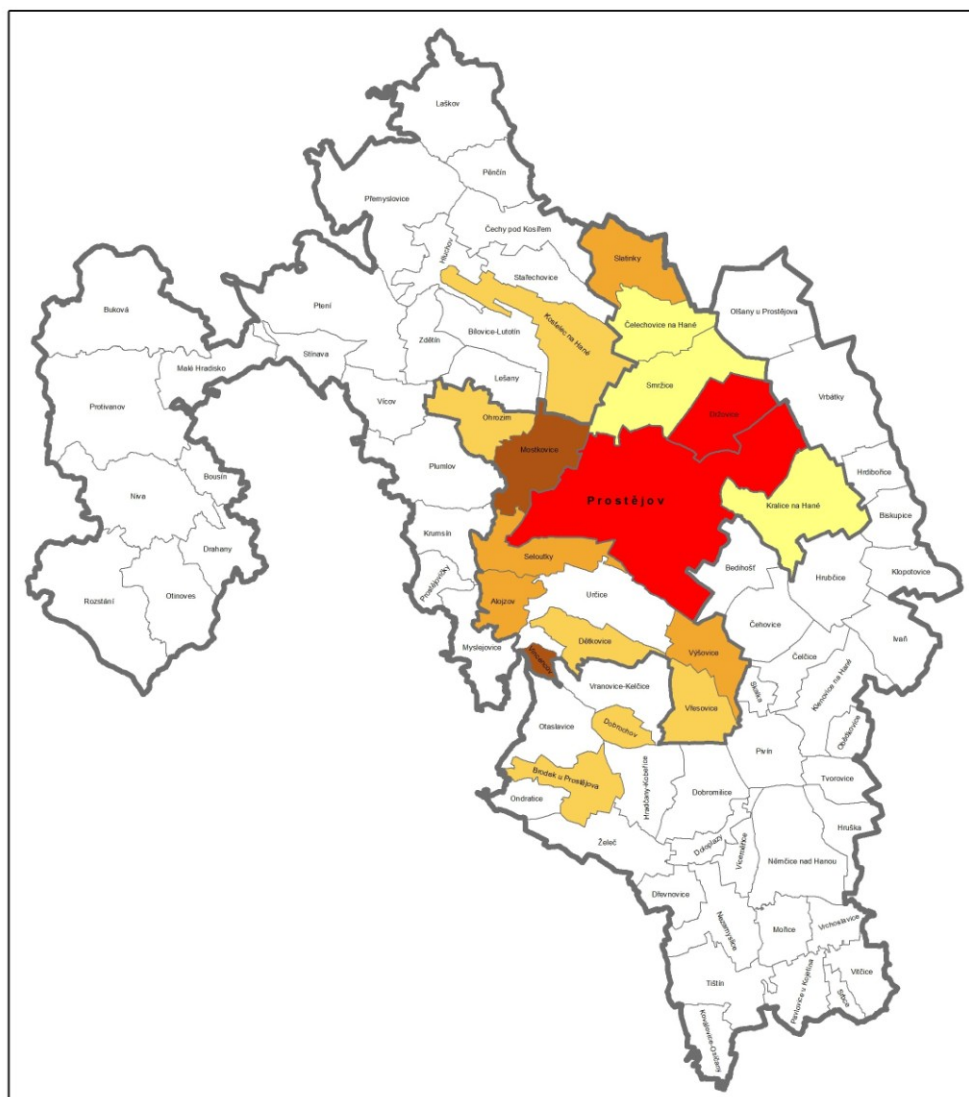
Došlo k vyloučení 2 větších sídel – města Kostelce na Hané a městyse Brodku u Prostějova, významnějších středisek samostatných funkčních územních celků – a také Dobrochova – především z důvodu narušení kompaktnosti vymezené oblasti. Naopak byly přiřčeny Určice, které sice vykazovaly relativně nízkou hodnotu syntetického ukazatele, avšak přímo sousedí s centrem, představují velice významnou spádovou lokalitu pro Prostějov (ČSÚ [online], 2003) a navíc dotvářejí celistvost řešeného území.

Speciálním případem se staly Držovice. Od 70. let minulého století až do poloviny roku 2006 tvořili osmou městskou část. K 1. 6. 2006 pozbyly tohoto statutu a vyhlásily samostatnost (Grůzová a kol., 2000; Držovice – Oficiální stránky obce [online], 2013). Z důvodu chybějících dat za období sounáležitosti s Prostějovem nemohl být celkový index pro tuto obec vypočten, nicméně vzhledem ke své historii je logicky nelze ze zázemí vyloučit.

Zmíněnými úpravami se okolo centra vytvořilo souvislé zázemí, sestávající ze 14 sídel. Následuje jejich abecední seznam: **Alojzov, Čelechovice na Hané, Dětkovice, Držovice, Kralice na Hané, Mostkovice, Ohrozim, Seloutky, Slatinky, Smržice, Určice, Vincencov, Vřesovice a Výšovice.**

Obce společně vytvářejí prostor bezprostředních interakčních vztahů s centrem. Jedná se v podstatě o suburbánní zónu města Prostějova.

Syntetický ukazatel pro obce SO ORP Prostějov

0 2,5 5 10 km

SO ORP Prostějov

- hranice zázemí Prostějova
- hranice SO ORP Prostějov
- Prostějov a Držovice (městská část Prostějova do roku 2006)

SYNTETICKÝ UKAZATEL

- méně než 2,5
- 2,5 - 3,2
- 3,3 - 4,0
- 4,1 - 4,8
- 4,9 a více

Miroslav MINÁŘ
Olomouc 2014

Obr. č. 1: Syntetický ukazatel (ČSÚ [online], 2003, 2010, 2013a, 2013b, 2013c; Mapy.cz [online], 2013; vlastní zpracování)

4.1 Hodnoty syntetického ukazatele u obcí ve vymezeném zázemí

Nejvyšších hodnot dosáhly obce Mostkovice a Vincencov – 5,7 a 5,4. První zmíněná je zároveň 2. nejlidnatějším sídlem ve vymezeném zázemí po Smržicích. Ve druhém případě se naopak jedná o populačně nejmenší samosprávný územní celek v dané oblasti. Mostkovice dominují především výbornou dostupností do města a 86% podílem osob, které do ORP denně vyjíždí za prací (v přepočtu k celkovému počtu vyjíždějících) – nejvyšší procento z celého vzniklého regionu. Migrační saldo a intenzita bytové výstavby nabývají rovněž relativně vysokých hodnot. Vincencov se nachází při hranici zkoumaného území i samotného SO ORP Prostějov a dostupnost do centra tak lze hodnotit jako nejhorší z 5 ukazatelů. Vzhledem k nízké populaci (124 trvale bydlících k 1. 1. 2012) a živelnému rozšiřování ploch s obytnou funkcí v posledních letech zde však dosahuje velmi vysoké hodnoty intenzita bytové výstavby – celých 13 ‰ (roční průměr 1997–2011). Procentuálně silný je také denní přesun obyvatelstva za prací (ČSÚ [online], 2003, 2010, 2013b, 2013c; Mapy.cz [online], 2013).

Mezi další obce s vysokým výsledným indexem patří Výšovice (4,6), Seloutky (4,5) a Alojzov (4,3), které vykazují více či méně nadprůměrné výsledky u všech ukazatelů (Alojzov kromě dostupnosti). Čtvrtým sídlem, které k nim taktéž musíme připočítat, jsou Slatinky (syntetický ukazatel činí 4,5). Specifikum této samosprávné jednotky spočívá ve vysokém podílu přistěhovalých osob. Značnou část zástavby v dané lokalitě tvoří satelit, kde se mísí nově příchozí obyvatelstvo původem převážně ze dvou moravských center – Prostějova a Olomouce. Díky tomu vykazují Slatinky nejvyšší migrační saldo v přepočtu na 1 000 obyvatel (roční průměr 1997–2012), a to 23 ‰. S tím se pojí rovněž intenzivní bytová výstavba. Ostatní indikátory nabývají relativně nízkých (v případě dostupnosti naopak vysokých) hodnot. Pouze 27 % osob, z celkového počtu denně vyjíždějících do zaměstnání, dojíždí se stejnou frekvencí za prací do Prostějova, o něco málo vyšší procento spadá do většího z uvedených měst a zbylý podíl připadá z větší části na nedaleký Lutín (ČSÚ [online], 2003, 2010, 2013b, 2013c; Mapy.cz [online], 2013).

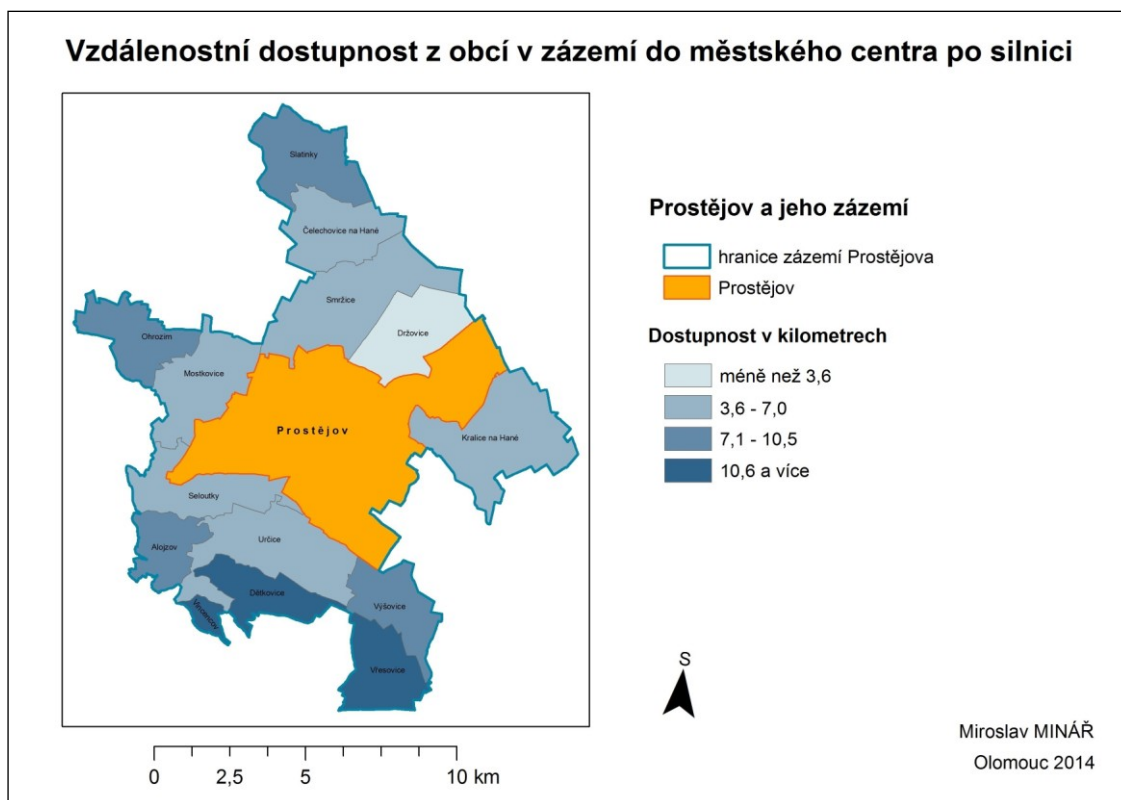
Naopak nejnižších hodnot indexu dosáhly, kromě již zmíněných Určic, Čelechovice na Hané, Kralice na Hané a Smržice – více než tisícové obce s dobrou

dopravní dostupností do centra, s nímž poslední dvě dokonce sousedí. Příčina spočívá v tom, že v bezprostředně přilehlých lokalitách neprobíhá intenzivní bytová výstavba a navíc absolutní údaje o migračním saldu jsou záporné. Čelechovice na Hané zase charakterizují relativně slabé denní toky pracovních sil, podobně jako v případě Slatinek. Mezi významná spádová centra patří navíc i Smržice a město Kostelec na Hané (ČSÚ [online], 2003, 2010, 2013b, 2013c; Mapy.cz [online], 2013).

4.2 Charakteristika a výsledky jednotlivých ukazatelů ve vymezeném zázemí

K vypočtení vzdálenostní i časové dostupnosti do ORP (viz Obr. č. 2 a 3) posloužila internetová aplikace Mapy.cz (2013). V položce *Plánování a měření trasy* byly před samotnou specifikací dílčího dopravního úseku zvoleny možnosti využití *Nejrychlejší cesty* společně s *Použitím placených úseků*.

Kromě technických parametrů konkrétního dopravního prostředku (což je záležitost individuální), závisí dostupnost z obecného hlediska nejen na kvalitě vozovky, maximální povolené rychlosti daného silničního úseku či sklonitosti terénu, ale především také na odlehlosti dané lokality od města a křivolakosti dopravních komunikací. Důsledkem vysokých hodnot posledních dvou parametrů dosahuje největší délky trasa Vincencov–Prostějov (13,0 km), která paradoxně spojuje centrum s nejmenší obcí vymezeného zázemí. Ve vzdálenosti těsně následují Dětkovice a Vřesovice (12,0 km) a dále Slatinky (10,0 km), Alojzov (9,4 km), Ohrozim (8,7 km) a Výchovice (7,4 km; Mapy.cz [online], 2013).

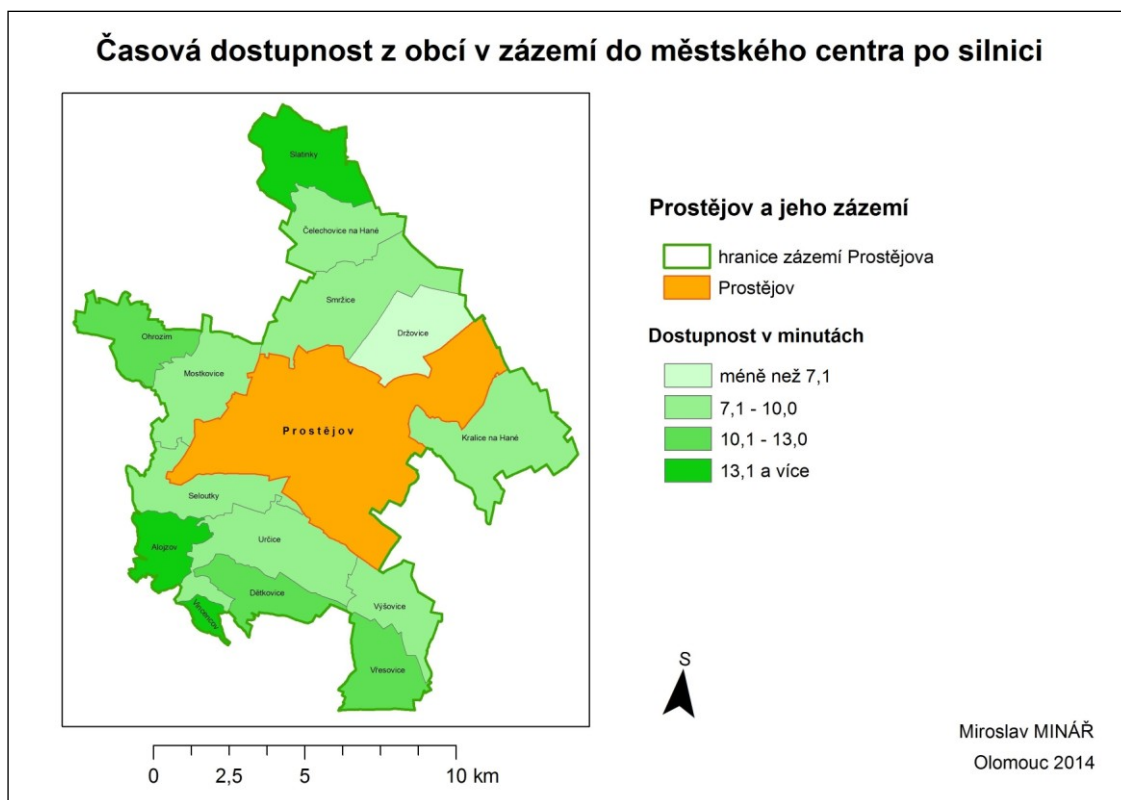

Obr. č. 2: *Vzdálenostní dostupnost (Mapy.cz [online], 2013; vlastní zpracování)*

Důležitou roli v přepravě hraje rychlostní komunikace R46, která se táhne napříč vymezeným územím od jihu k severovýchodu (ve směru Brno–Olomouc) a protíná východní část města. Ze všech tří obcí s největší silniční vzdáleností – Vincencova, Dětkovic a Vřesovic – vede nejrychlejší trasa po silnicích III. třídy, které navazují v kolmém směru právě na zmíněnou dopravní tepnu. Díky jejímu využití na úkor jiných komunikací se sníží doba potřebná k překonání daného úseku, ovšem za současného prodloužení trasy v kilometrech.

Časově nejnáročnější se jeví dojíždka z nejvzdálenějšího sídla a zároveň také z Alojzova a Slatínek (jednotně 14,0 min) – u druhé zmíněné lokality především vlivem velkého převýšení terénu a v posledním případě zejména z důvodu relativně velké odlehlosti od centra bez možnosti využití rychlostní komunikace. O několik minut kratší dobu bychom potřebovali při dopravě z Dětkovic, Vřesovic (12,0 min u obou) a Ohrozimi (11,0 min).

Nejméně obtížná, z hlediska počtu najetých kilometrů i času stráveného na cestě, je dostupnost z Držovic (3,2 km; 6,0 min), které dělí ve spojené zástavbě s městem prakticky jen cedule s vlastním názvem. Vzdálenost se ovšem počítá mezi jádry obou sídel (Mapy.cz [online], 2013).

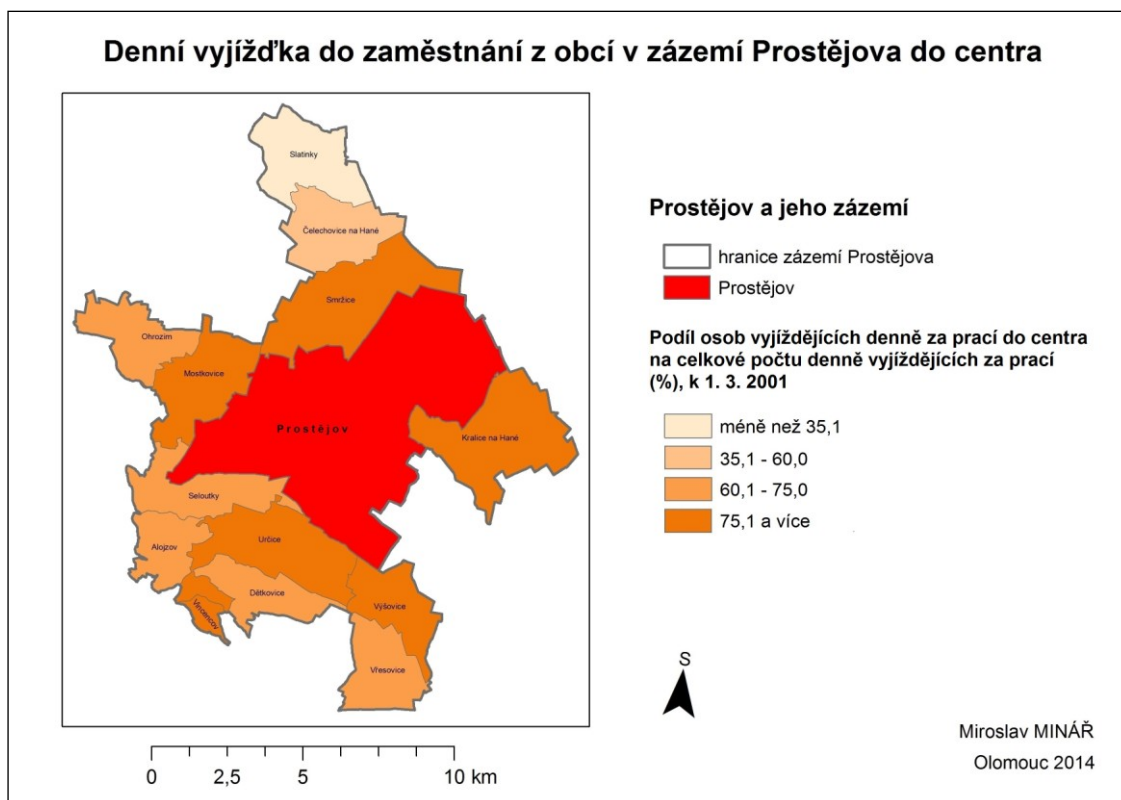

Obr. č. 3: Časová dostupnost (Mapy.cz [online], 2013; vlastní zpracování)

Pro výpočet podílu osob vyjíždějících denně do zaměstnání do ORP na celkovém počtu vyjíždějících se stejnou frekvencí (viz Obr. č. 4) byla použita data ze SLDB 2001, zveřejněná na internetových stránkách ČSÚ (2003).

Výsledky ukázaly, že převážná většina obcí dosáhla hodnoty charakterizované spádovostí převyšující 70 %. V Dětkovicích, Čelechovicích na Hané a Slatinkách, kde bylo zjištěno ve stejném pořadí 61 %, 55 % a 27 %, se toky větví důsledkem blízkosti větších sídel. Jak již bylo nastíněno, v případě Slatinek se jedná hlavně o hanáckou metropoli Olomouc (ČSÚ [online], 2003).

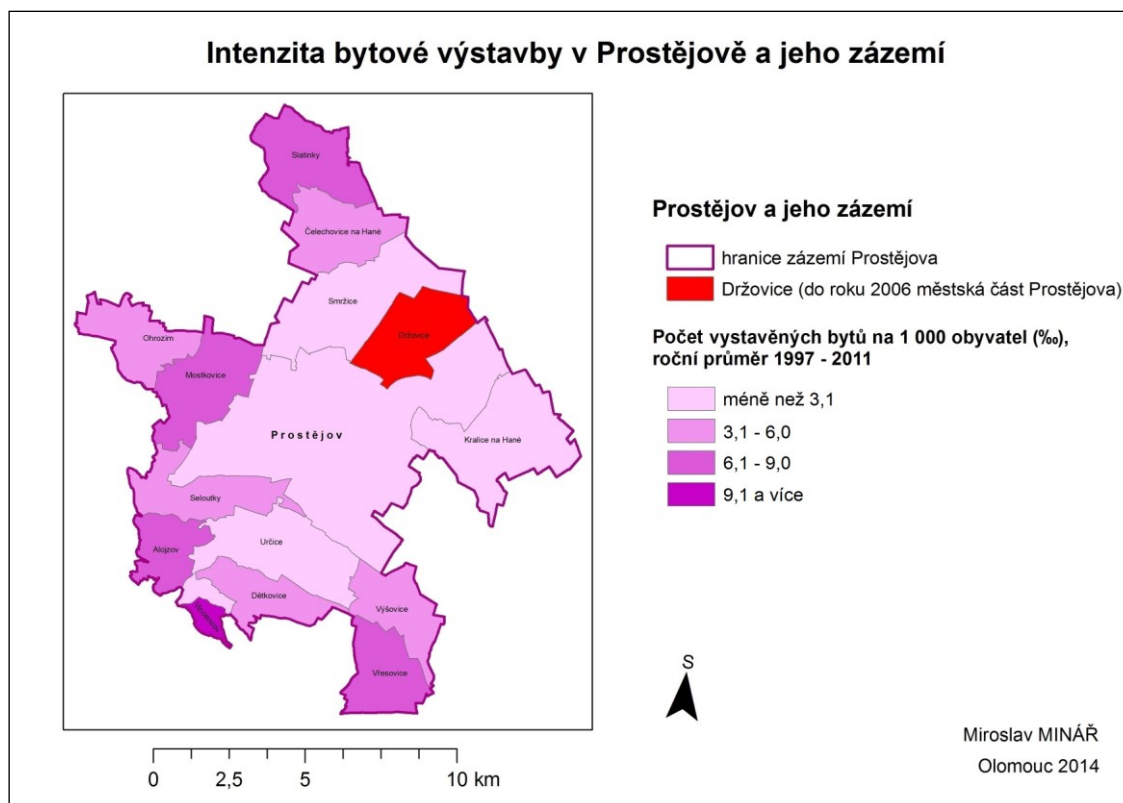
V mapě nejsou vyznačeny Držovice, neboť ty spadaly v roce 2001 pod samosprávu města (Držovice – Oficiální stránky obce [online], 2013).

Obr. č. 4: Denní vyjížd'ka do zaměstnání (ČSÚ [online], 2003; vlastní zpracování)

Číselné údaje využité ke zjištění intenzity rozšiřování obytné funkce a migračního salda (viz Obr. č. 5 a 6) pocházejí rovněž z výše uvedeného datového serveru.

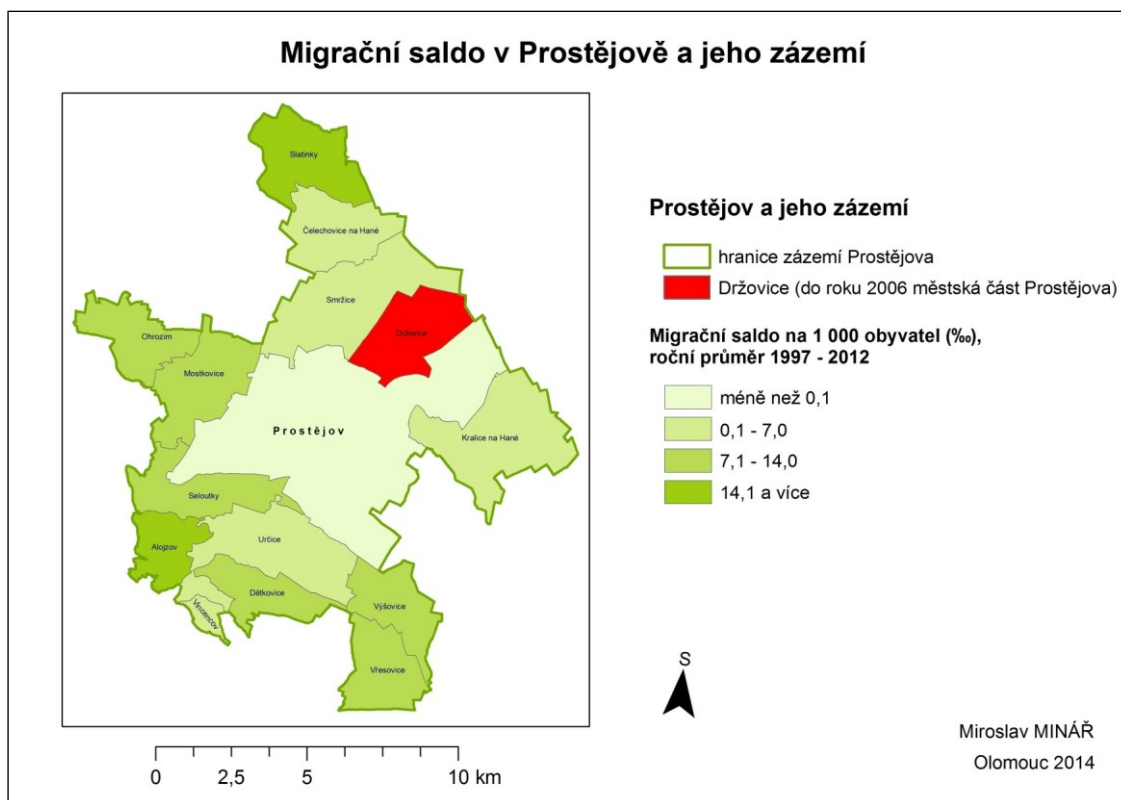
Jak vyplývá z následující mapy, v ročním průměru za období 1997–2011 zaznamenaly největší nárůst počtu bytů na 1 000 obyvatel obce Vincencov (13,0 ‰), Vřesovice (7,0 ‰), Slatinky (6,8 ‰), Mostkovice (6,6 ‰) a Alojzov (6,3 ‰). Nutno však poznamenat, že dané lokality nepatřily k nejatraktivnějším pro zakládání nových obydlí. Z pohledu celkového počtu vystavěných bytových jednotek by kromě samotného Prostějova (spolu s Držovicemi 2 084 b. j.) patřily na první pozice Mostkovice (131 b. j.), Čelechovice na Hané (77 b. j.), Kralice na Hané (64 b. j.), Smržice (55 b. j.) a Určice (50 b. j.); ČSÚ [online], 2010, 2013b, 2013c).

Obr. č. 5: Intenzita bytové výstavby (ČSÚ [online], 2010, 2013b, 2013c; vlastní zpracování)

Dle relativních výsledků migračního salda ze sledovaného období 1997–2012 (roční průměr) dosáhly největšího nárůstu podílu přistěhovalých osob na 1 000 obyvatel obce Slatinky (23,8 ‰) a Alojzov (15,0 ‰). Kladných přírůstků bylo ovšem dosaženo ve všech dílčích lokalitách prostějovského zázemí (s výjimkou Držovic, kde chybí údaje). Počet vystěhovalých převažoval pouze v samotném městě, které se tak stalo výchozí destinací suburbanizačních proudů.

Absolutní výsledky migrační bilance ukazují, že největších populačních přírůstků (více jak stočlenných) mezi uvedenými lety nabyly Mostkovice – 261 ob., následně Slatinky – 176 ob., Kralice na Hané – 127 ob., Čelechovice na Hané – 119 ob. a Smržice – 113 ob. (ČSÚ [online], 2013c).

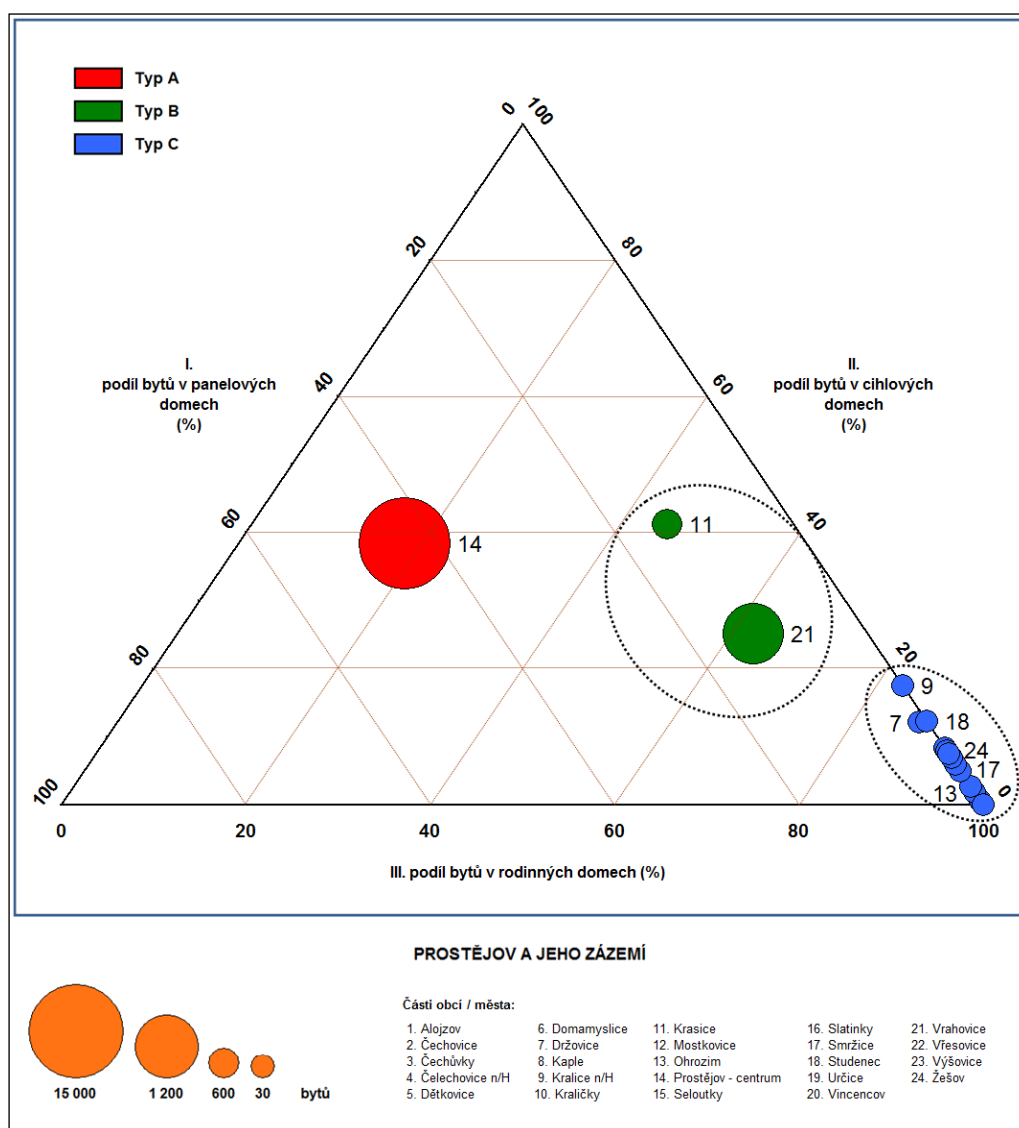

Obr. č. 6: Migrační saldo (ČSÚ [online], 2013c; vlastní zpracování)

5 Prostorová diferenciacie a vývoj bytového fondu v zájmovém území

5.1 Typologie územních jednotek z hlediska struktury bytového fondu

V rámci města Prostějova a jeho vymezeného zázemí byl pro každou sídelní část s využitím dat ze SLDB 2001 (zveřejněných ČSÚ, 2004) vypočten procentuální podíl bytů v rodinných, cihlových bytových a panelových bytových domech. Údaje se následně zanesly do předem zkonstruovaného trojúhelníkového grafu (viz Obr. č. 7).

Obr. č. 7: Struktura bytového fondu (ČSÚ [online], 2004; vlastní zpracování)

Na jeho základě došlo k rozdělení všech zkoumaných územních jednotek do třech typů (A, B a C; viz barevně rozlišené prvky grafového pole a Obr. č. 8) dle rozdílů v již charakterizované struktuře bytového fondu. V následujícím textu budou jednotlivé typy podrobně popsány.

Typ A: Prostějov – centrální část

Centrální souvisle zastavěná část města Prostějova zahrnuje historické jádro a přilehlý prstenec, vyplňující prostor mezi ním a intravilánem některých okolních městských částí (na západní a jihovýchodní straně) a extravilánem dalších sousedních územních celků (na severní, jižní a východní straně). Původní domy rodinného typu zde byly postupně nahrazovány vícepodlažními cihlovými domy, sestávajícími z většího počtu bytových jednotek. Jejich největší koncentraci nalezneme v samotném středu města. Ulice vycházející radiálně z městského jádra jsou rovněž tvořeny ve značné míře právě tímto typem obytných budov. Směrem od centra však roste podíl bytů v panelových domech. K živelné výstavbě sídlišť, koncentrované především do okrajů centrální části samotného Prostějova, docházelo v 60.–80. letech (Kuča, 2004). Dnes je v nich soustředěn dominantní podíl celkového počtu bytových jednotek ve vymezené oblasti – téměř 45 %. Byty v rodinných domech jsou zastoupeny pouze 18 %. Zbylé procento zaujímají již zmíněné cihlové bytové jednotky (ČSÚ [online], 2004).

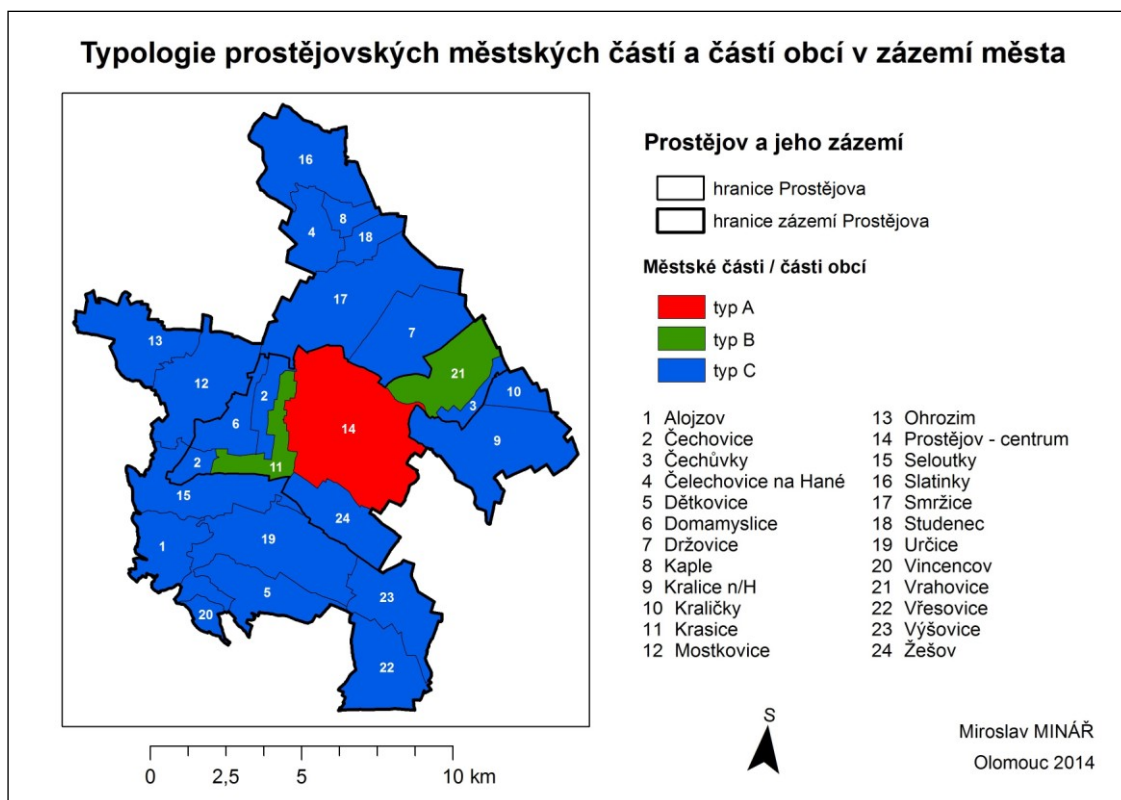
Typ B: Prostějov – Vrahovice a Prostějov – Krasice

Městské části Vrahovice a Krasice, původně samostatné obce, byly ve 2. polovině minulého století podobně jako další okolní venkovská sídla připojeny k Prostějovu (Grůzová a kol., 2000). Vysoká koncentrace obyvatelstva v blízkosti města si vyžádala značný růst podílu převážně cihlových bytových domů na úkor původních příbytků obvykle s jednou domácností. Při propojování zástavby s centrální městskou částí sehrála rovněž důležitou roli výstavba sídlišť, uskutečněná v 60. a 70. letech (Peterka, 1989). Ty však po dokončení nepokryly ani 15 % z celkového počtu bytových jednotek. Bezprostředním spojováním s městem se nicméně oba územní celky, které si do té doby ještě zachovávaly mnohé prvky venkova, výrazně přetvářely. Od 90. let, kdy započalo živelné stěhování obyvatelstva do zázemí Prostějova, navíc směřoval do obou lokalit patrný zlomek suburbanizačního proudu. Vlivem tohoto procesu se také dříve vysoké procento bytů v rodinných domech opět mírně zvýšilo, a to na hodnotu 62 % ve

Vrahovicích a 45 % v Krasicích. Cihlové bytové jednotky dnes zaujímají v první zmíněné městské části přibližně 25% a ve druhé 41% podíl (ČSÚ [online], 2004).

Typ C: Ostatní městské části a části obcí v širším vymezeném zázemí Prostějova

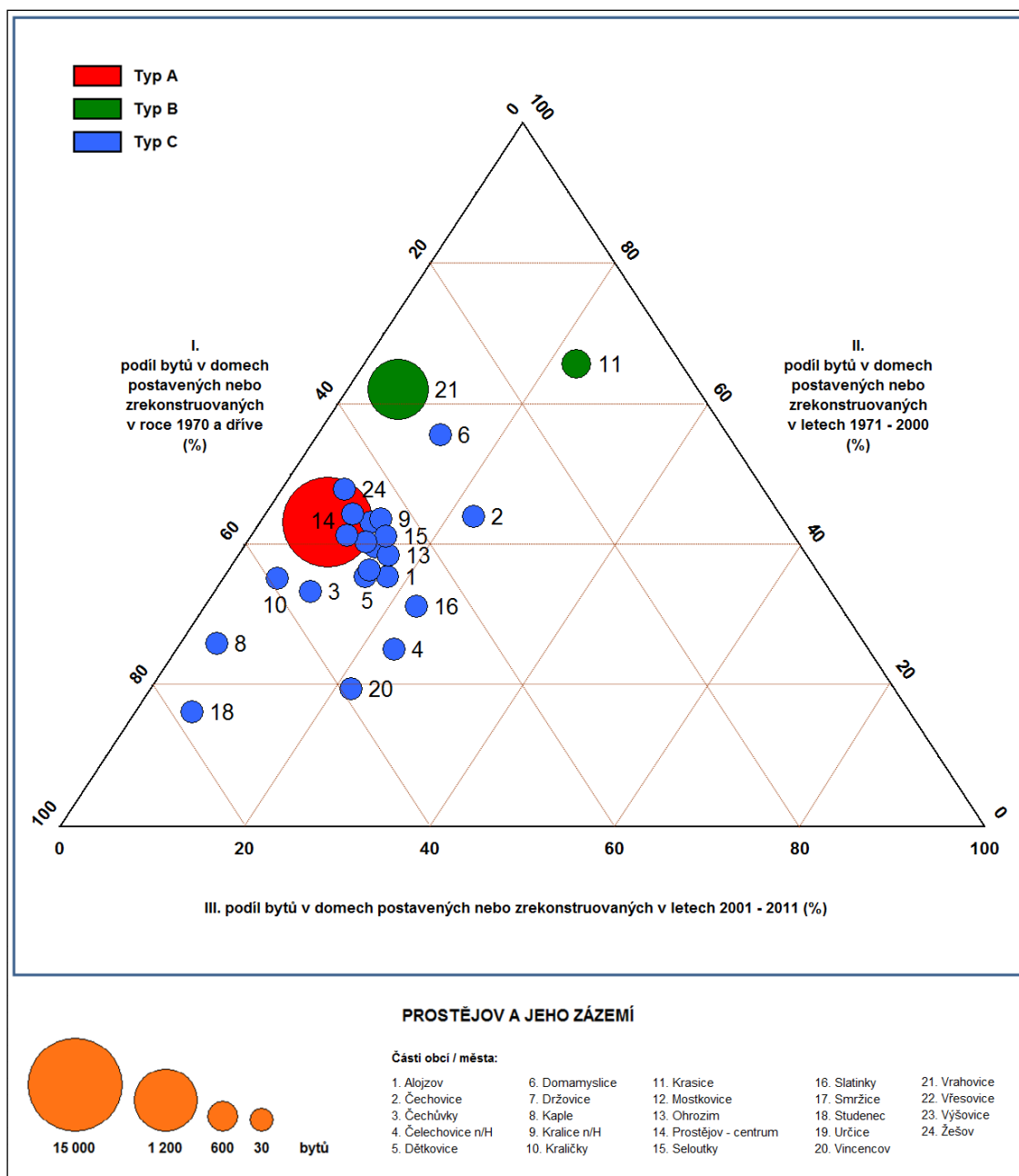
Městské části Domamyslice, Čechovice, Čechůvky a Žešov i všechny ostatní části obcí ve vymezeném zázemí Prostějova si svůj venkovský charakter převážně zachovaly a výrazné zvyšování koncentrace bytových jednotek na malém prostoru v nich, až na výjimky, neprobíhalo. V mnohých se však během posledních dvou časových dekád vytvořily významná suburbia. Podíl bytů v rodinných domech se v lokalitách typu C pohybuje v rozmezí 100–82 %. Stoprocentní zastoupení mají pouze nejmenší sídla, Kraličky, Vincencov, Kaple a Čechůvky – tam nebyla struktura bytového fondu téměř vůbec pozměněna a populačně o málo větší Slatinky a Seloutky, kde bylo rozložení bytového fondu ještě posíleno vysokým imigračním přílivem právě v důsledku suburbanizace. Nižší procento, mezi hodnotami 90 % a 80 %, mají některé větší sídelní útvary – Kralice na Hané, Držovice a Čelechovice na Hané spolu s přilehlou částí Studenec, a to na úkor relativně početných cihlových bytových jednotek. Držovice se staly od 90. let spolu s Čechovicemi a Domamyslicemi nejvýznamnějším suburbanizačním zázemím Prostějova. Důsledkem těsného sousedství s centrální částí města zde však byla výstavba nových bytů prostorově koncentrovanější. Ostatní zkoumané obce, respektive jejich části, mají pouze nevýrazné procento bytů v cihlových domech, nepřesahující hranici jedné desítky. Panelové domy se u popisovaného typu nevyskytují, až na jeden případ v Držovicích (ČSÚ [online], 2004).

Obr. č. 8: Typologie sídelních částí (ČSÚ [online], 2004; vlastní zpracování)

5.2 Vývoj bytové výstavby

Pomocí trojúhelníkového grafu (viz Obr. č. 9) je s využitím dat ze SLDB 2011 (ČSÚ, 2013d) znázorněn vývoj bytové výstavby v částech města a obcí v jeho vymezeném zázemí podle domů postavených nebo zrekonstruovaných ve třech dílčích obdobích (specifikovaných v tomto grafu). Typologické rozlišení územních jednotek z předchozí analýzy zůstává.

Obr. č. 9: Vývoj bytové výstavby (ČSÚ [online], 2013d; vlastní zpracování)

Graf ukazuje, že největší podíl bytů v domech postavených nebo zrekonstruovaných před rokem 1971 převládá v lokalitách Studenec, Kaple, Kraličky, Čechůvky a Vincencov (56–78 %). Všechny představují v současné době populačně velmi malé územní jednotky. První tři se postupně v minulosti téměř přestali rozvíjet důsledkem nízké atraktivity bydlení. Čechůvky (56 %) se jako součást Prostějova znatelně rozrůstali i ve třetí čtvrtině minulého století. Vysoké procento bytových jednotek založených v prvním sledovaném období bychom našli také v Čelechovicích na Hané (zde představují část stejnojmenné obce zahrnující rovněž Studenec a Kapli;

51 %). Ty se v porevolučním období, spolu s obcí Vincencov (59 %), opět staly preferovanými sídelními celky v rámci suburbanizačního procesu (ČSÚ, 2013c, 2013d; Grůzová a kol., 2000).

Ve druhé polovině 20. století se rozrůstající město (dnešní centrální část Prostějova) spojilo s okolními, tehdy ještě venkovskými sídly (viz Tab. č. 2), což se stalo impulzem k jejich dalšímu rozvoji. Od 70. let zaznamenaly největší nárůst počtu nových bytů Vrahovice a Krasice (62 % a 66 % v letech 1971–2000). Společně s růstem průmyslových aktivit – zejména založení národního podniku GALA (1949) západně od centra, zřízení továrny na šicí stroje (1961) a později Oděvního podniku (OP) Prostějov (1965) na východním předměstí, se začalo na příměstských okrajích těchto částí od 60. let s výstavbou panelových sídlišť. Výrazná výstavba bytových jednotek (ovšem v cihlových domech) se dále rozšířila také do Domamyslic, Čechovic, Žešova, Držovic (43–56 % ve druhém zkoumaném období), a některých vzdálenějších obcí – Kralic na Hané, Výšovic, Určic, Seloutek, Mostkovic a Smržic (40–44 % ve stejných letech; Grůzová a kol., 2000; Peterka, 1989; ČSÚ, 2013d).

Tab. č. 2: Integrační a dezintegrační procesy obcí v zájmovém území

Původní samostatná obec	Sloučení se sousední obcí / připojení (k) sousední obce/-i	Připojení k Prostějovu jako městská část
Vrahovice	1960–1972 připojení Čechůvek jako místní části	1950–1954, znovu 1. 1. 1973
Čechůvky	1960–1972 připojení k Vrahovicím jako místní část	1. 1. 1973
Krasice	–	1950–1954, znovu 1. 6. 1963
Držovice	–	1950–1954, znovu 1. 1. 1973–2006
Čechovice	1960–1976 sloučení s Domamyslicemi	1. 7. 1976
Domamyslice	1960–1976 sloučení s Čechovicemi	1. 7. 1976
Žešov	–	1. 1. 1986

(Grůzová a kol., 2000; Držovice – Oficiální stránky obce [online], 2013)

Samotné městské centrum zažilo obrovský rozvoj především v období průmyslové revoluce, v menší míře však přetrvával i po ní (49 % bytů před rokem 1971 a 43 % v následujících 30 letech). Náhlé zbrždění až stagnaci zapříčinilo stěhování obyvatelstva do zázemí, což je v trojúhelníkovém grafu patrné ve vyznačeném časovém úseku 2001–2011. Nejmasivnější populační příliv z jádra města se odráží v procentuálním rozšiřování obytné zástavby v Čelechovicích na Hané, Čechovicích, Krasicích, Slatinkách i Vincencově (22–24 % nových bytových jednotek v uvedeném desetiročí; Kuča, 2004; ČSÚ, 2013d).

6 Empirická studie

Dotazníkové šetření subjektivního vnímání kvality bydlení obyvateli Prostějova a jeho vymezeného zázemí proběhlo v listopadu a prosinci roku 2013. Anketa měla dvě formy, elektronickou (distanční) a tištěnou (prezenční), realizované současně v přibližném časovém rozmezí od 10. 11. do 10. 12. První, určená především pro mé přátele a známé, byla uskutečněna prostřednictvím webové aplikace Our Survey (oursurvey.biz). Respondenti tedy mohli kdykoliv v daném období odpovídat na jednotlivé otázky s využitím internetu. Tímto způsobem jsem získal převážnou většinu dat za městské centrum, odkud pocházím. Druhou jsem prováděl přímo v terénu, tzn. v samotných městských částech Prostějova a částech okolních obcí. S využitím veřejné dopravy i osobního automobilu jsem se postupně dopravil do každé z těchto lokalit a osobně s obyvateli vyplňoval připravený dotazník. Využil jsem přitom zejména prostor, kde se lidé každodenně scházejí – obchody, veřejné podniky (hospody a restaurace) a prostranství (hřiště, parky a další rekreační plochy). Pokud to umožňovali okolnosti (otevírací doba či samotná přítomnost tamních pracovníků), vždy jsem také navštívil příslušný obecní úřad a předložil své výzkumné dotazy starostovi, případně dalším členům místní samosprávy.

6.1 Uplatňované zásady a charakteristiky výzkumu

Při výzkumu bylo snahou získat co nejreprezentativnější vzorek respondentů, ovšem s ohledem na vlastní schopnosti (šetření bez jakékoliv cizí pomoci). Počet dotazníků, vztahující se k velikosti populace, jsem tak předem stanovil na 300 – na 1 000 trvale bydlících obyvatel připadalo zhruba 5 kusů. V některých lokalitách se mi podařilo oslovit více respondentů, než kolik jsem původně zamýšlel – celková hranice se tak posunula na 320, což ve výsledku znamenalo o jeden formulář na tisícovou populaci více. Podrobné charakteristiky za jednotlivé územní jednotky uvádí Tab. č. 3.

Tab. č. 3: Rozdělení dotazníků

Část obce/města	Počet obyvatel s trvalým pobytem (SLDB 2011)	Počet dotazníků	Počet dotazníků na 1 000 obyvatel (‰)
Kraličky	89	3	34
Vincencov	117	5	43
Kaple	141	5	35
Studenec	155	5	32
Čechůvky	157	7	45
Alojzov	230	8	35
Žešov	334	9	27
Výšovice	462	10	22
Vřesovice	469	10	21
Ohrozim	470	10	21
Seloutky	493	10	20
Dětkovice	530	10	19
Slatinky	555	11	20
Čelechovice na Hané	943	13	14
Domamyslice	1 070	14	13
Držovice	1 308	15	11
Určice	1 315	15	11
Kralice na Hané	1 357	15	11
Čechovice	1 482	16	11
Mostkovice	1 494	17	11
Smržice	1 599	17	11
Krasice	2 500	18	7
Vrahovice	3 260	18	6
Prostějov – centrum	35 565	59	2
typ A	35 565	59	2
typ B	5 760	35	6
typ C	14 770	226	15
celkem	56 095	320	6

(ČSÚ, 2013d; vlastní výzkum, 2013)

Důraz byl rovněž kladen na zachování reálné struktury obyvatelstva, z hlediska poměru pohlaví a věkové skladby, a rozložení bytového fondu daného území.

Jestliže dle posledního sčítání lidu, domů a bytů (vztahujícího se ke sledované oblasti) připadá na jednu ženu 0,91 mužů (ČSÚ, 2013d), pak se stejně zadaný podíl z výzkumných dat, dosahující hodnoty 0,96, příliš neliší. Věk dotazovaných nebyl, jako v předchozím případě, z důvodu přílišné náročnosti regulován dle ověřených charakteristik (SLDB 2011). Zásada spočívala v prostém dodržování širokého rozpětí v souboru údajů o stáří populace. Nejnižší možné věkové hranice, stanovené na 15 let,

dosáhli dva oslovení. Naopak nejstarší respondent měl 81 let. Celkový průměr pak činil 40 let.

Struktura bytového fondu (charakterizovaná v kapitole č. 5), zůstala ve vzorku vzhledem k jejímu reálnému rozložení přibližně zachována. Pouze v centrální městské části se nepodařilo zcela podchytit reálný podíl panelových obytných jednotek (přibližně o 11 % z celkových 44 %; ČSÚ [online], 2004), převážně na úkor bytů v rodinných domech. Jedna z mála nevýhod distanční formy výzkumu (realizované přes webovou aplikaci), totiž spočívala v neregulovatelnosti skladby vzorku respondentů, tedy znemožněném výběru obyvatel podle typu bydlení.

Šetření zahrnovalo také údaje o dosaženém vzdělání dotazovaných, které však nepatřilo k ústředním výzkumným aspektům. Nepodléhalo proto průběžné kontrole a odráželo se až v samotných výsledcích. Ty ukázaly, že ze všech oslovených osob vystudovalo 40 % střední školu s maturitou, 38 % disponovalo vyučením listem, následně 20 % absolvovalo vysokoškolské studium a zbylých 8 % splnilo pouze základní vzdělání.

6.2 Hlavní cíle výzkumu

Zjišťování biologických znaků (věku a pohlaví) a dosaženého vzdělání oslovených osob, stejně tak jako ověřování struktury bytového fondu v daném vzorku, představovaly stěžejní, ne však nejpodstatnější články celého dotazníkového šetření. Hlavní cíle totiž spočívaly ve zkoumání názorů respondentů na níže uvedené hlavní charakteristiky:

- **faktory vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí,**
- **náročnost překonání trasy mezi bydlištěm a specifikovanými cíli dojížděky,**
- **kladné a záporné preference lokalit z hlediska kvality bydlení,**
- **celková kvalita vlastního bydlení.**

Jednotlivé otázky i výběry možných odpovědí v dotazníku jsou součástí přílohy. Přehled výsledků odhalují následující grafická díla spolu s příslušným textem. V rámci souhrnných statistik je popis v zásadě zaměřen na nejvyšší a nejnižší dosažené hodnoty těchto ukazatelů. Komentáře vztahující se k datům získaným za jednotlivé typy

územních jednotek dle struktury bytového fondu jsou věnovány spíše vzájemným odlišnostem mezi nimi.

6.3 Faktory vztahující se k vlastnímu příbytku a jeho okolí a dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště

V rámci prvních dvou uvedených charakteristik měli dotazované osoby za úkol nejprve ohodnotit specifikované aspekty s využitím 5 variant a následně vybrat 4, případně 3 nejdůležitější z nabízených možností.

Z obecného hlediska lze konstatovat, že u všech výzkumných otázek výrazně převažovaly pozitivní odpovědi nad negativními. Tato skutečnost se také odráží ve výsledných hodnotách posledního zaštitujícího ukazatele, kterým je celková kvalita vlastního bydlení.

6.3.1 Souhrnné statistiky – faktory vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí

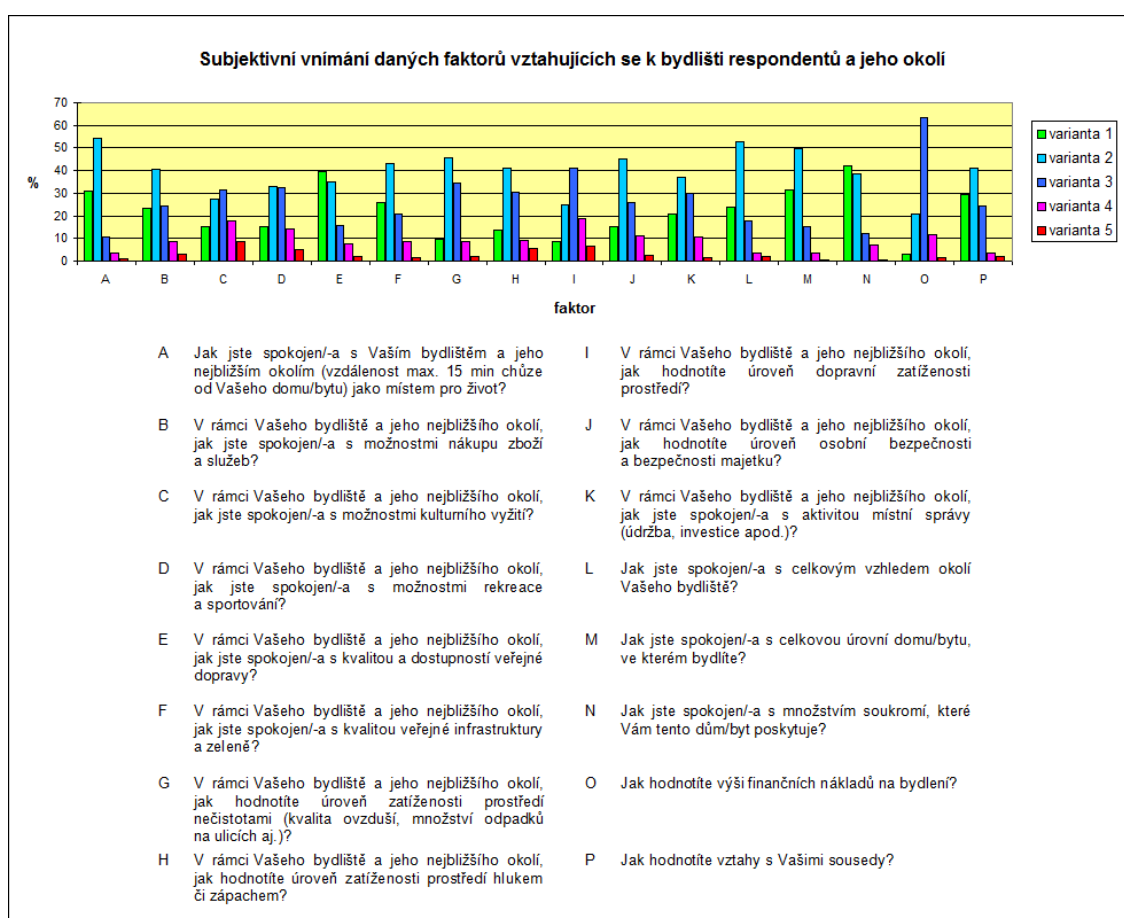
Obr. č. 10 znázorňuje reakce respondentů na otázky vnímání různých faktorů vztahujících se k místu vlastního bydliště a jeho nejbližšímu okolí, ohraničenému 15 minutami chůze. Varianty 1–5 uvedené v legendě nabývaly mezi položkami A–P odlišného významu:

- A–F, K–N: 1) velmi spokojen, 2) spokojen, 3) neutrální postoj, 4) nespokojen, 5) velmi nespokojen,
- G–I, O: 1) velmi nízká, 2) nízká, 3) středně vysoká, 4) vysoká, 5) velmi vysoká,
- J: 1) zcela dostatečná, 2) dostatečná, 3) neutrální postoj, 4) nedostatečná, 5) zcela nedostatečná,
- P: 1) velmi dobré, 2) dobré, 3) neutrální, 4) špatné, 5) velmi špatné.

Ve všech případech však znamená 1 nejlepší a 5 nejhorší hodnocení (známku).

První dotaz měl vůči ostatním, ze kterých částečně vychází, nadřazenou pozici. Souhrnné statistiky ukázaly, že celkem 85 % oslovených účastníků výzkumu je se svým

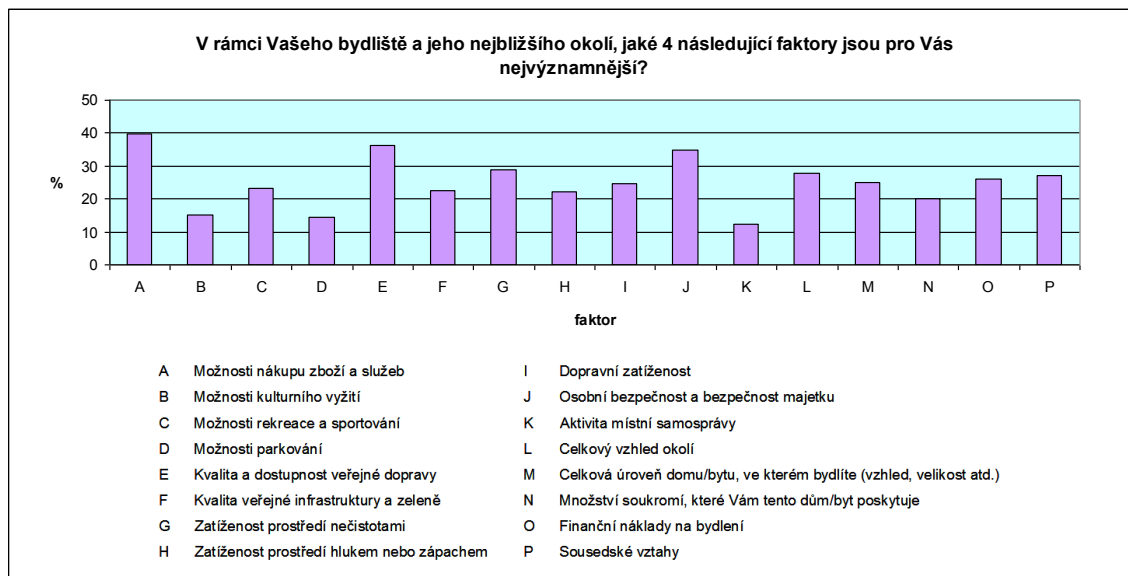
bydlištěm, jako místem pro život, (velmi) spokojeno. Odpovídá to známce 1,9. Vedle tohoto faktoru vnímali nejpozitivněji s průměrným hodnotovým číslem nižším než 2,1 celkovou úroveň domu či bytu (1,9), množství soukromí, jež obydlí poskytuje (1,9), kvalitu a dostupnost veřejné dopravy (2,0), celkový vzhled okolí příbytku (2,1) a sousedské vztahy (2,1). Nejhůře oznámkovali dopravní zatíženost prostředí (2,9), výši finanční náklady na bydlení (2,9), možnosti kulturního vyžití (2,8) i rekreace a sportování (2,6) a zatíženost prostředí nečistotami, hlukem či zápachem (2,5). Obecně se však u všech zmíněných ukazatelů objevily nadprůměrně pozitivní ohlasy. Nejvyšší získaná hodnota – 2,9, tak odkazuje na celkově velice dobrý výsledek.

Obr. č. 10: Subjektivní vnímání daných faktorů (vlastní výzkum, 2013)

Dotazovaní následně volili čtyři aspekty z nabídky uvedené ve spodní části Obr. č. 11. V souhrnu se jako nejvýznamnější z nich projevíly: možnosti nákupu zboží a služeb, kvalita a dostupnost veřejné dopravy, úroveň osobní a majetkové bezpečnosti a také zatíženost prostředí nečistotami. Dle prezentovaných výsledků se tedy neprojevil vztah mezi faktory výrazně záporně hodnocenými a dominantně důležitými. Pokud

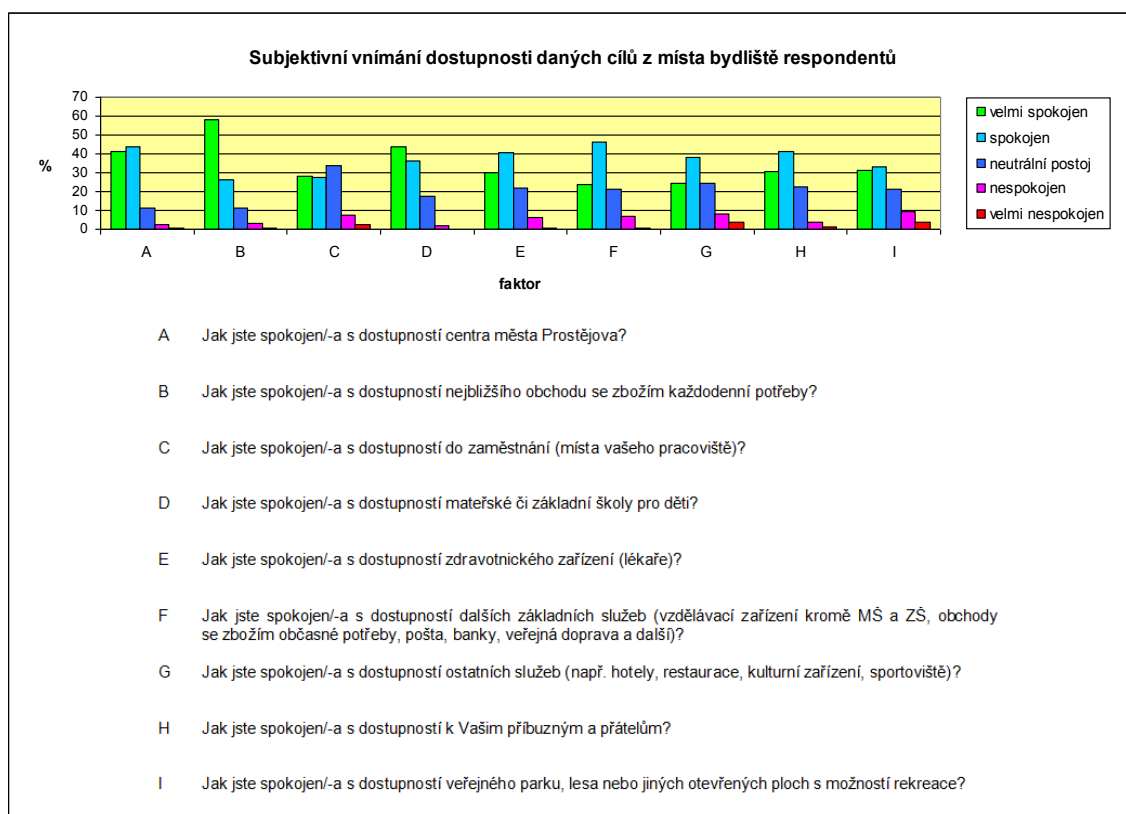
bychom však pokračovali ve výčtu nejhůře vnímaných dílčích ukazatelů vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí, zjistili bychom, že jistota bezpečí (průměrně oznámkovaná číslem 2,4) představuje rizikový činitel, který je potřeba pro zkvalitnění podmínek bydlení zlepšit. Nejméně podstatnými aspekty se staly možnosti kulturního vyžití, rekreace a sportování, aktivita místní samosprávy a množství soukromí, jež obydlí poskytuje.

Obr. č. 11: Důležitost daných faktorů (vlastní výzkum, 2013)

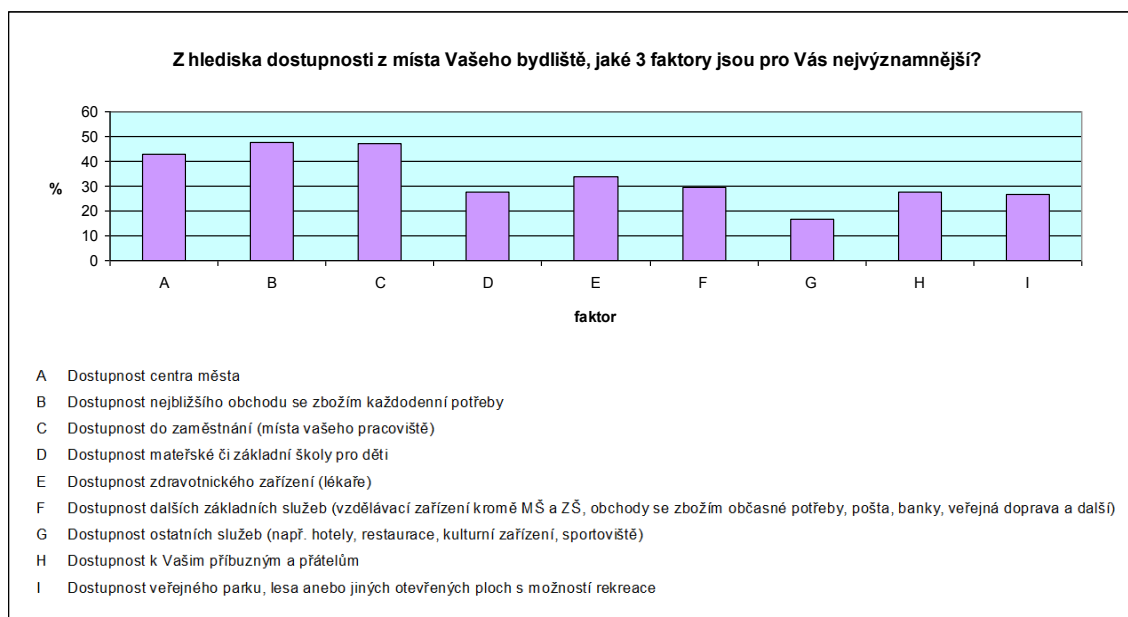
6.3.2 Souhrnné statistiky – dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště

V další části dotazníkového šetření respondenti odpovídali na otázky týkající se náročnosti dopravy ze svého bydliště na specifikované místo. Nutno podotknout, že vzhledem k předchozímu ukazateli kvality bydlení ve všech případech ještě výrazněji převažovaly kladné odezvy (jak naznačují průměrné známky v závorkách i Obr. č. 12). Dotazované osoby byly spokojeny v největší míře s dostupností obchodu se zbožím každodenní potřeby (1,6), centra města (1,8) a mateřské či základní školy pro děti (1,8). Větší nespokojenost se na druhou stranu projevila u obtížnosti dojížděky za vybranými službami (hotely, restaurace, kulturní zařízení, sportoviště ad.; 2,3), stejně jako za prací (2,3). Zvýšená míra negativního hodnocení připadala také na dosažitelnost veřejného parku, lesa nebo jiných otevřených rekreačních ploch (2,2).

Obr. č. 12: Subjektivní vnímání dostupnosti daných cílů (vlastní výzkum, 2013)

Při výběru tří nejdůležitějších faktorů pro dostupnost bylo nejčastěji zmiňováno centrum města, obchod se základními potřebami a zaměstnání. V opačném případě se jednalo o již zmíněné služby, školy (MŠ a ZŠ), příbuzné a přátele a otevřené rekreační plochy. Z uvedené více než 40% hodnoty uvedené v Obr. č. 13 a zmíněného relativně horšího hodnocení spokojenosti vyplývá, že problematický činitel představují především toky za prací.

Obr. č. 13: Důležitost dostupnosti daných cílů (vlastní výzkum, 2013)

6.3.3 Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – faktory vztahující se k vlastnímu příbytku a jeho okolí

V rámci hodnocení jednotlivých dílčích ukazatelů vztahujících se k místu vlastního bydliště a jeho nejbližšímu okolí se mezi třemi typy územních celků (dle bytové struktury) neprojeví obzvláště markantní známkové rozdíly. Ty největší z nich, pohybující se mezi 0,5 a 0,7, se týkají faktorů vyčtených v následujícím odstavci. V závorkách jsou pro srovnání uvedeny známky za všechny tři typologicky odlišné prostorové útvary (v pořadí A, B, C).

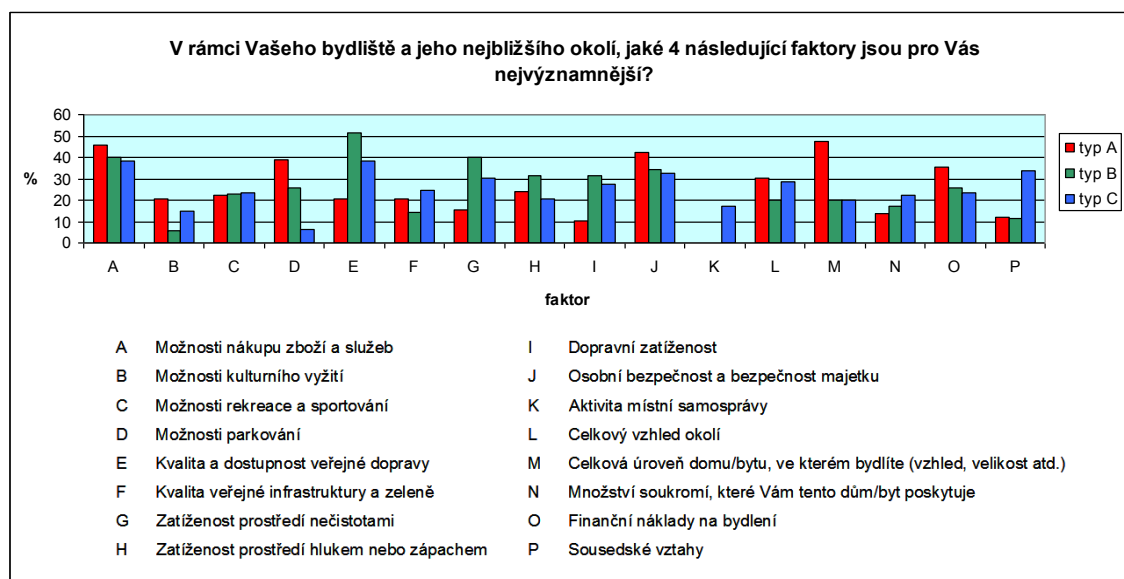
Vzorek respondentů v centrální městské části vykazoval relativně vyšší míru spokojenosti s možností nákupu zboží a služeb (zde společně s Vrahovicemi a Krasicemi; 1,8, 1,9, 2,5), stejně tak i kulturního vyžití (2,5, 2,9 a 2,8). Lokality označené písmenem C zase charakterizuje patrně větší množství kladných ohlasů na zatíženost prostředí nečistotami (2,7, 3,1, 2,3), celkový vzhled okolí bydliště (2,3, 2,6, 1,9), míru soukromí, kterou dům či byt poskytuje (2,3, 2,2, 1,7), jistotu bezpečí (2,8, 2,7, 2,3) a úroveň příbytku (poslední aspekt dominuje zároveň u typu B; 2,3, 1,8, 1,8). Ve zbylých dvou městských sídelních jednotkách byla samostatně nejlépe oznámkována pouze výše finančních nákladů na bydlení (3,1, 2,7, 2,9). Rozdíl přitom nepřesáhl 0,4.

Všimněme si nyní odlišností ve výběru čtyř nejdůležitějších faktorů mezi jednotlivými typy A, B a C (viz Obr. č. 14). Respondenti z „vnitroměstského“ prostředí

dávali na rozdíl od dalších dvou skupin dotazovaných velký význam úrovni příbytku, která je zde relativně různorodá – viz rozdíly mezi rodinným domem, cihlovým a panelovým bytem. Kladou rovněž důraz na možnosti parkování, jichž centrum nenabízí dostatek. Další vysoké míry preferenčních hlasů patrně ovlivňují s nimi uvedené, ať už pozitivní nebo negativní, přívlastky: vyšší finanční náklady na bydlení, nižší úroveň osobní a majetkové bezpečnosti, lepší nabídka zboží a služeb a jejich častější nakupování. Zajímavým zjištěním se týká bodu K. Ani jeden oslovený občan totiž neuvedl jako podstatný faktor činnost městské správy.

V Krasicích a Vrahovicích se projevila důležitost vysoce využívané veřejné dopravy, především pro spojení s jádrem města. Dominantní význam má také zatíženost prostředí nečistotami, hlukem, zápachem a dopravou. V tomto případě se může částečně jednat o důsledek averze vůči nedaleké rychlostní komunikaci a průmyslovým zónám, případně výrobnímu podniku, nacházejícímu se přímo na území východnější městské části.

Převážně venkovský charakter sídel typu C se odráží v relativně (vůči ostatním typům) vysoce ceněných sousedských vztazích i aktivitách obecní samosprávy, o nichž má místní obyvatelstvo dobré povědomí. V porovnání s centrem města hraje výraznější roli veřejná doprava, a to především k vyjížděce za prací a službami, jež samotný Prostějov do určité míry zprostředkovává. „Mezitypový“ rozdíl je rovněž patrný ve vztahu k čistotě prostředí.

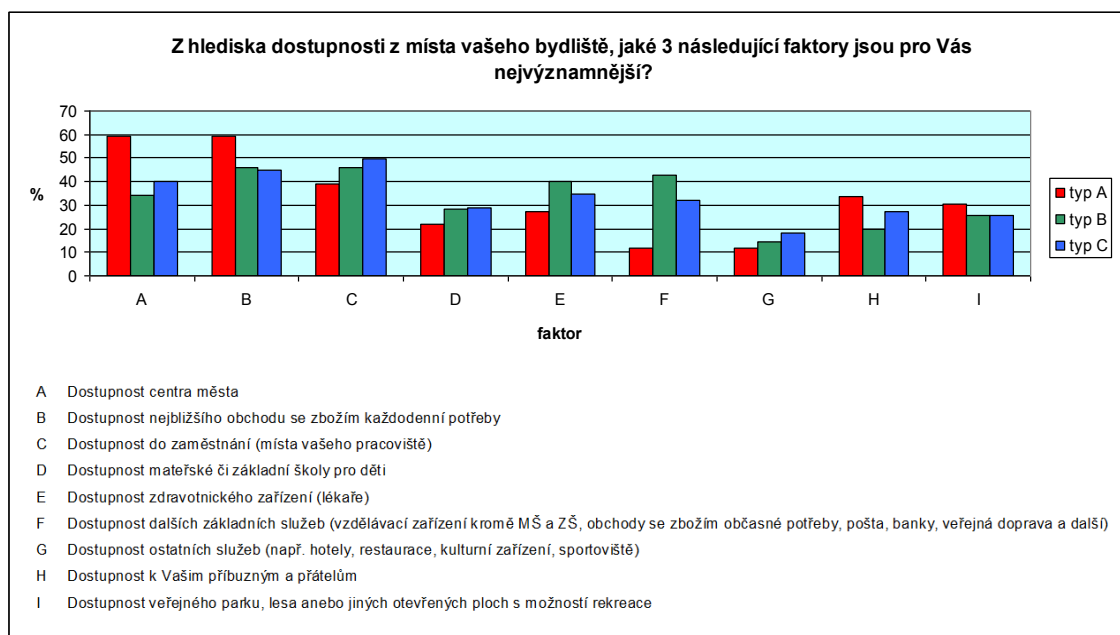

Obr. č. 14: Důležitost daných faktorů dle užití typologie (vlastní výzkum, 2013)

6.3.4 Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – dostupnost specifikovaných cílů z místa bydliště

Vyjádřená míra spokojenosti s dostupností daných cílů vykazuje ještě menší „mezitypové“ rozdíly než v případě předchozího ukazatele kvality bydlení. Průměrné hodnoty jednotlivých faktorů (uvedené v závorkách v pořadí A, B, C) se až na jednu výjimku (viz dále) neliší o více než 0,4. O toto číslo v negativním smyslu převyšuje centrální městskou část soubor sídelních jednotek s dominancí rodinných domů v otázce náročnosti dojížděky (docházky) za základními službami (specifikovanými v Obr. č. 15 pod bodem F; 1,8, 2,1, 2,2). Lokality typu B mají horší hodnocení než A a C, ve stejném pořadí o 0,6 a 0,7, v rámci dosažitelnosti otevřených rekreačních ploch (2,2, 2,8, 2,1). Těch je na území Krasic a Vrahovic znatelný nedostatek.

Z Obr. č. 15 lze vyčíst dominantní význam některých cílových aspektů, lišících se mezi třemi skupinami oslovených občanů dle použité typologie. Pro jádrovou část Prostějova představují (v relativním pojetí) nejdůležitější dojížděkové faktory právě centrum města, nejbližší obchod se zbožím každodenní potřeby a dále příbuzní a přátelé i otevřené rekreační plochy. Ve Vrahovicích a Krasicích mají v tomto směru prvenství zdravotnické zařízení a specifikované služby, vyjádřené bodem F. Většinu uvedených faktů lze společně chápat jako odraz odlišného charakteru života ve městě, kde dochází na rozdíl od venkovského i příměstského prostředí z různých důvodů (například pouze ze zvyklosti) k častějšímu využívání uvedených činitelů obslužnosti.

Obr. č. 15: Důležitost dostupnosti daných cílů dle užití typologie (vlastní výzkum, 2013)

6.4 Preference lokalit z hlediska kvality bydlení

Při dotazníkovém výzkumu respondenti odpovídali na 2 otázky, týkající se preference lokalit pro bydlení. Přesněji měli za úkol jmenovat jednu až tři (v rámci Prostějova a jeho okolí do 15 km), které považují z hlediska kvality bydlení za nejlepší a stejně tak i za nejhorší. Nemuselo se přitom jednat o celé městské části nebo části obcí, podle kterých byla výsledná data syntetizována, ale mohly být uvedeny také menší prostorové celky. K nim patřily například obytné zóny či konkrétní ulice. Ve výsledcích ovšem představovaly takto definované územní útvary (až na několik výjimek) pouze součást zástavby samotného města. Některé lokality nebylo možné při syntéze přesně zařadit, a proto se ponechaly samostatně (viz např. Prostějov – sídliště).

6.4.1 Souhrnné statistiky – 5 nejpreferovanějších a 5 nejméně preferovaných lokalit

Nejpreferovanější lokalitou, uvedenou v 10 % všech pozitivních odpovědí (přičemž 3 dílčí volby respondenta se počítaly zvlášť), se stala centrální část Prostějova, jež předčí ostatní zájmové územní jednotky celkovou úrovní občanské vybavenosti i dosažitelností sledovaných cílů. V rámci ní dosáhl největší atraktivity dle celkových

2 (23) % kladných reakcí (hodnota v závorce se vztahuje pouze k celkovému počtu hlasů pro centrální městskou část nebo její dílčí úsek) severní okraj města v okolí říčky Hloučely, kde prostorově převládá zástavba rodinných domů. Výborná dopravní dostupnost městského jádra se zde pojí s vysokým potenciálem pro rekreaci a sport. Lesoparkem, obklopujícím vodní tok, vede naučná stezka a v oblasti se nachází celá řada sportovních hřišť.

Nejen kvalitní životní prostředí se promítlo do preferencí dalších tří lokalit v pořadí – Domamyslic (8 %) Plumlova (7 %) a Mostkovic (7 %). Výrazné přednosti daných územních jednotek, ležících západně od centra, jsou následující:

- **Domamyslice** (západní okrajová část města) – výborná dopravní dostupnost (městská hromadná doprava, dále jen MHD), dobrý rekreační potenciál (blízkost lesa),
- **město Plumlov** – dobrá dopravní dostupnost, výborný rekreační a sportovní potenciál (u lesa, vodní nádrž Plumlov, Podhradský rybník a říčka Hloučela, autokemp Žralok),
- **obec Mostkovice** – dobrá dopravní dostupnost, výborný rekreační a sportovní potenciál (u lesa, vodní nádrž Plumlov a říčka Hloučela, autokemp Přehrada, sportovní areál Tenis klub NATALI, minigolf, plážový volejbal).

Všechny tři uvedené lokality charakterizuje, včetně již zmíněných dominantních faktorů, celkově dobrý stav občanské vybavenosti, vysoký přírodní potenciál a hezký vzhled okolní krajiny.

Pětici dle respondentů nejatraktivnějších lokalit pro bydlení uzavírají Smržice (6% podíl kladných hlasů). Jedná se o populačně relativně velké venkovské sídlo přiléhající k Prostějovu ze severu. Nechybí zde žádné ze zařízení uspokojujících základní potřeby obyvatel. Za výrazné priority však lze rovněž pokládat blízkost městu a možnosti sportování (existence multifunkčního hřiště), případně i rekreace či turistiky – několik kilometrů severně od obce se nachází Přírodní park Velký Kosíř.

Jako nejméně preferovanou lokalitu uvedli dotazovaní ve 20 % svých negativních odpovědí, stejně jako v opačném případě, centrální část Prostějova. V rámci této územní jednotky pak lze specifikovat dílčí územní celky. Následuje Tab. č. 4 s přehledem těchto prostorových útvarů, zmiňovaných nejčastěji, spolu s podílem záporných ohlasů a příčinou neatraktivnosti.

Tab. č. 4: Negativně vnímané lokality centrální části Prostějova

Lokalita	Podíl negativních ohlasů (%)	Příčina neatraktivnosti
Husovo náměstí	6 (29)	výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva
sídliště	sídliště obecně (na vymezeném území i celkově) – 4 (18); sídl. Hloučela – 3 (14), sídl. Svobody – 2 (8)	nehezký vzhled, vysoká prostorová koncentrace obyvatel, obecně nižší úroveň bytového fondu
nádraží	nádraží obecně – 3 (16); hlavní nádraží – 2 (12)	obecně vyšší hlučnost, výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva
Dolní ul.	2 (8)	vysoká frekvence dopravy, výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva
ul. Šárka	1 (7)	úskalí spojená s převažující panelovou zástavbou, obecně vyšší hlučnost a emise – blízkost rychlostní komunikace R46
Olomoucká ul. (a okolí)	1 (7)	velmi vysoká frekvence dopravy, (blízkost panelového sídliště)

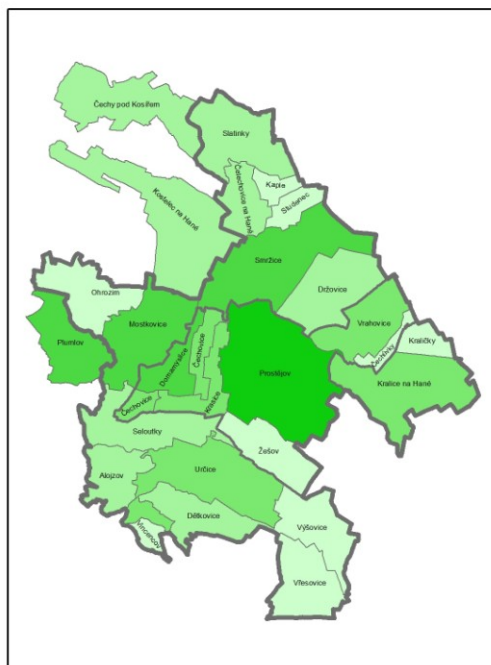
Pozn.: Hodnoty v závorce vyjadřují podíl negativních hlasů pro jednotlivé lokality ze všech negativních odpovědí respondentů z centra města. (vlastní výzkum, 2013)

Zajímavé je především tak vysoké procento přímo kritických názorů k bydlení na Husově náměstí. Tuto obytnou zónu totiž charakterizuje zástavba s převažujícími řadovými domy rodinného typu, velké množství zeleně v podobě tří parků, nízká frekvence dopravy, celkově kvalitní infrastruktura – především nově zrekonstruované dopravní komunikace spolu s rozsáhlými parkovacími plochami a v neposlední řadě také výborná dostupnost městského jádra. Důsledek projevené kritiky tedy patrně spočívá v přetrvávající domněnce, že se v oblasti vyskytuje ve velké míře sociálně vyloučené obyvatelstvo. Z vlastní zkušenosti však mohou říci, že Husovo náměstí patří mezi klidné čtvrti, která nevykazuje nadprůměrnou kriminalitu ani jinou nezákonnou činnost.

Ve výčtu nejméně atraktivních lokalit následuje s 8% zastoupením Studenec, část obce Čelechovice na Hané (viz Obr. č. 16). Dle výpovědí mnohých respondentů představují velké procento místní populace sociálně vyloučení občané. Zdejší obyvatelé uvádějí jako další záporné faktory nečistotu chodníků a silnic, zanedbaný vzhled některých budov, absenci veřejné dopravy i obchodu se zbožím každodenní potřeby a také vysokou dopravní intenzitu – zejména frekventovanou kamionovou dopravu na místní komunikaci spojující rychlostní komunikaci R46 (Olomouc–Vyškov) s nedalekým městem Kostelec na Hané.

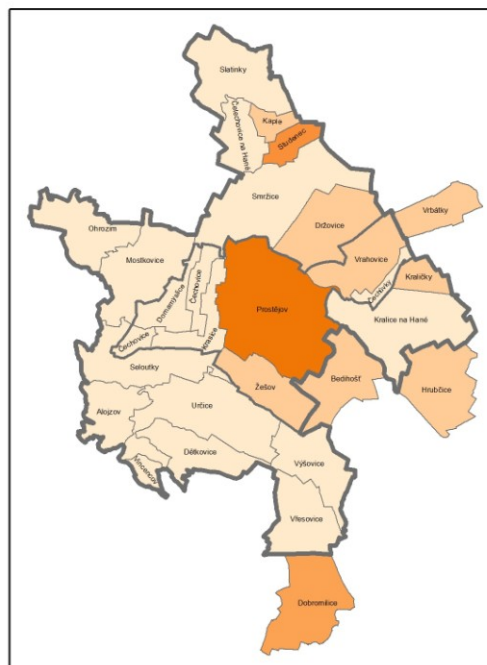
Preference lokalit pro bydlení

Pozitivní preference

0 2,5 5 10 km

Negativní preference

0 2,5 5 10 km

Prostějov a jeho zázemí

- hranice Prostějova
- hranice zázemí Prostějova

Pozitivní preference (%)

- méně než 2
- 2 - 3
- 4 - 5
- 6 - 8
- 9 a více

pozn.: nejnižší interval vyjádřen pouze pro zájmové území

Negativní preference (%)

- méně než 2
- 2 - 3
- 4 - 5
- 6 - 8
- 9 a více

Miroslav MINÁŘ
Olomouc 2014

Obr. č. 16: Preference lokalit pro bydlení (vlastní výzkum, 2013)

Vyšší podíl negativních ohlasů měly dále Dobromilice (5 %), Kaple, Bedihošť a Vrahovice (jednotně 3 %). Příčiny neatraktivnosti jsou uvedeny níže:

- **obec Dobromilice** – výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva, neatraktivnost místní krajiny, horší dopravní dostupnost centra města,
- **Kaple** (část obce Čelechovice na Hané) – absence obchodu se zbožím každodenní potřeby,
- **obec Bedihošť** – neatraktivnost místní krajiny, blízkost prostějovských průmyslových zón,
- **obec Vrahovice** – poloha v blízkosti rychlostní komunikace R46 (hluk, emise), rozsáhlé průmyslové zóny (neatraktivní vzhled, emise) a solární elektrárny (neatraktivní vzhled).

K uvedeným pěti (respektive šesti) nejméně preferovaným lokalitám patří rovněž obecně zmiňovaná městská sídliště. O nich však nelze uvažovat jako o samostatném územním celku, neboť představují součást zástavby třech různých částí Prostějova.

6.4.2 Statistiky za jednotlivé typy A, B a C – 5 nejpreferovanějších a 5 nejméně preferovaných lokalit

Mezi jednotlivými typy A, B, C se projevil patrný nesoulad v preferencích lokalit pro bydlení (viz Tab. č. 5). Zatímco respondenti s trvalým pobytem v centrální části města hodnotili nejlépe právě místo svého bydliště (36% zastoupení pozitivních reakcí mezi volenými územními útvary) či jeho širší okolí v rámci Prostějova (v součtu 25% podíl), dotazovaní obyvatelé z přidružených obcí k Prostějovu – Čechovic, Čechůvek, Domamyslic a Žešova – a z venkovských sídel ve vymezeném zázemí vyjádřili nejvyšší procento kladných ohlasů, v rozmezí 5–8 %, atraktivním obcím přímo či nepřímo přilehlým k městu (s tím, že musíme připočítat také nejzápadnější prostějovskou část s 8 %). Oslovení ve Vrahovicích a Krasicích se ve svých názorech shodovali částečně s oběma předchozími stranami, přičemž samotné Vrahovice obdržely 18 % pozitivních odpovědí. Následovalo je centrum Prostějova s Domamyslicemi (11 % u obou sídelních jednotek) a dále Čechovice, Plumlov a Smržice (jednotně 8 %). Zjednodušeně lze konstatovat, že společný dominantní aspekt při volbě definované ideální lokality představuje dostupnost do centra (a faktory s ní související).

Tab. č. 5: Pozitivní preference lokalit pro bydlení dle užití typologie

Typ A			Typ B			Typ C		
část obce/města	počet preferencí		část obce/města	počet preferencí		část obce/města	počet preferencí	
	absolutní	v %		absolutní	v %		absolutní	v %
Prostějov – centrum	32	36	Vrahovice	14	18	Plumlov	38	8
Krasice	10	11	Domamyslice	8	11	Mostkovice	37	8
Čechovice	6	7	Prostějov – centrum	8	11	Domamyslice	36	8
Domamyslice	6	7	Čechovice	6	8	Smržice	33	7
Kralice n/H	4	5	Plumlov	6	8	Určice	25	5
Mostkovice	4	5	Smržice	6	8			

(vlastní výzkum, 2013)

Nejvíce negativních ohlasů zaznamenaných v rámci všech tří typů (označených v závorkách), obdržela centrální část Prostějova – 43 % (A), 25 % (B) a 15 % (C). Pro městské centrum měly další záporné preferenční pozice relativně nízké procentuální obsazení (viz Tab. č. 6). Naopak větší míru nespokojenosti projeví vrahovičtí a krasičtí občané s Držovicemi, Kraličkami, Vrahovicemi (jednotný 11% podíl záporných reakcí) a Krasicemi (9% zastoupení). V sídelních jednotkách typu C zase obsadil s 10% podílem kritických názorů druhé místo Studenec, za ním se umístily Dobromilice (6 %), Kaple (4 %) a Bedihošť (3 %). Mezi jednotně nejvýznamnější faktory hrající roli při lokalizaci neatraktivního bydlení lze dle komentářů dotazovaných zahrnout: výskyt nepřizpůsobivých občanů, vzhled okolí domu a blízké krajiny, občanská vybavenost a celková úroveň domu či bytu. K obecně jmenovaným prostorovým útvarům, jež nebylo možné jednoznačně územně zařadit (spadali zároveň do dvou i více částí obcí či města), patřily právě zmíněné lokality s výskytem sociálně vyloučených občanů, dále sídliště a také Plumlovská ulice v Prostějově.

Tab. č. 6: Negativní preference lokalit pro bydlení z pohledu respondentů z různých typů (sub)urbánního prostoru

Typ A			Typ B			Typ C		
část obce/města	počet preferencí		část obce/města	počet preferencí		část obce/města	počet preferencí	
	absolutní	v %		absolutní	v %		absolutní	v %
Prostějov – centrum	26	43	Prostějov – centrum	15	25	Prostějov – centrum	60	15
Lokality s výskytem sociálně vyloučených občanů	2	3	Držovice	4	7	Studenec	39	10
Prostějov - Plumlovská ul.	2	3	Kraličky	4	7	Prostějov – sídliště	30	8
sídliště obecně	2	3	Vrahovice	4	7	Dobromilice	23	6
Studenec	2	3	Krasice	3	5	Kaple	14	4
Vrahovice	2	3				Bedihošť	13	3

(vlastní výzkum, 2013)

6.5 Celková kvalita vlastního bydlení

V tomto posledním bodě hlavní části dotazníkového šetření oslovení občané zhodnotili celkovou kvalitu svého bydlení, jako souhrn předešlých charakteristik, ze kterých vychází.

Souhrnná statistika ukázala, že celkem 57 % z nich zvolilo variantu „dobrá“. Dále 28 % uvedlo „velmi dobrá“ a 13 % vybralo z nabídky možnost „průměrná“. Zbýlý již nevýrazný podíl dotazovaných se vyjádřil negativně. Danému výčtu odpovídá jednotná známka 1,9. Typologické územní jednotky A a B v tomto směru opět nevykazují velké odlišnosti. Mírně pozitivnějšími ohlasy se vyznačuje typ C.

7 Srovnání s Olomoucí a Hradcem Králové

Ke srovnání některých dílčích otázek prováděné studie posloužily dvě akademické práce. První se věnuje prostorové diferenciaci kvality života obyvatel města Olomouce (Kladivo, 2011) a druhá vývojem prostorové struktury v Hradci Králové po roce 1989 (opět s důrazem na diferenciaci kvality života; Tobiáš, 2014). Pro daný úkol byly vybrány následující aspekty: **kladné a záporné preference lokalit z hlediska kvality bydlení, důležitost faktorů vztahujících se k příbytku a jeho okolí, význam dostupnosti specifikovaných cílů**. Menším úskalím se stal rozsah porovnávaných funkčních celků. Zatímco v případě Olomouce a Hradce Králové se vzorek respondentů vztahoval pouze k městským částem, výzkum prováděný v rámci této práce se navíc zaměřuje i na specifikované sídelní jednotky, jež nenáleží samotnému městu. To se však vzhledem k relativně úzce vymezenému prostějovskému zázemí nejeví jako problémový činitel. Navíc počet územních celků podléhajících mému šetření (24) se tak přibližně vyrovnává oběma komparačním strukturám (26 v moravské a 21 ve východočeské metropoli) – zaokrouhleně tvoří jejich průměr.

7.1 Preference lokalit pro bydlení

Jedny z dominantních rolí při subjektivním výběru nejlepších lokalit pro bydlení hrály přírodní hodnoty prostředí (vzhled okolní krajiny, kvalita životního prostředí, potenciál pro rekreaci, případně sport či turistiku) a celková občanská vybavenost. Sídla Plumlov a Mostkovice (a v mnohých ohledech Smržice), stejně tak i městskou část Domamyslice, čtyři územní celky s více než 13% podílem pozitivních hodnocení pro vytvořený „prostějovský mikroregion“, lze přirovnat ke Svatému Kopečku (součástí Olomouce; 1. preferenční pozice) nebo Malšovicím a Novému Hradci Králové (součástí Hradce Králové; 1. a 2. preferenční pozice). Hlavní společné přednosti těchto šesti (případně sedmi) lokalit totiž tkví právě v uvedených charakteristikách.

K dalším nejpreferovanějším sídelním útvarům patřila ve všech třech případech centrální městská část. Nutno však podotknout, že v rámci Olomouce (v pořadí 2.) i Hradce Králové (v pořadí 3.) se jednalo pouze o historické jádro, které dle prováděných šetření disponuje výbornou dostupností služeb, kulturním vyžitím, velmi kvalitním až luxusním bydlením (dle studie moravské metropole) a celkovou občanskou

vybaveností (z výzkumu provedeného ve východočeském městě). Centrum Prostějova je na rozdíl od nich rozsáhlejší, nezahrnuje pouze intravilán a soustřeďuje se zde ve větší míře více funkcí (mimo obytnou a obslužnou například výrobní nebo rekreační). Proto jistě existuje více různých důvodů pro velký počet sem směřujících kladných ohlasů. Nejvýznamnějším však zůstává zdravé a esteticky hodnotné životní prostředí v okolí lesoparku s říčkou Hloučelou.

V případě Olomouce zaujímají další místa ve výčtu lokalit z hlediska obytné atraktivity vilové čtvrti (Nová Ulice, Neředín a Lazce) a urbánní zóny s vysokým podílem rodinných domů a dobře hodnocenou kvalitou prostředí (Bělidla, Chválkovice a Hejčín). Podobný charakter mají i královehradecké městské části – Pražské Předměstí, Roudnička a Třebeš, které rovněž následují za již zmíněnými nejpreferovanějšími územními útvary. V rámci popisovaného území se pozitivní hodnocení tohoto typu zástavby v konkrétních zmínkách objevilo v malém počtu. Daná skutečnost je ovšem zkreslena dvěma vzájemně souvisejícími fakty: městské části Prostějova vykazují relativně velkou prostorovou heterogenitou (vzhledem ke srovnávaným metropolím), subjektivní lokalizace kvalitního bydlení byla ve velkém ovlivněna právě hierarchické úrovni těchto územních jednotek.

Důvodů pro volbu nejméně preferovaných obytných lokalit existuje mezi zkoumanými prostorovými strukturami celá řada. V zásadě je lze shrnout do osmi následujících bodů (aspektů), které se však mohou vzájemně prolínat:

- 1. sociálně vyloučené obyvatelstvo,**
- 2. zanedbaně působící zástavba a nečistota veřejných prostor,**
- 3. blízkost průmyslových areálů, neatraktivní okolí,**
- 4. relativně horší kvalita bytového fondu, nehezky vzhled a stísněnost sídlišť,**
- 5. obecně nízká úroveň občanské vybavenosti,**
- 6. vysoká intenzita dopravy,**
- 7. mimořádná zatíženost prostředí hlukem či emisemi,**
- 8. obtížná dopravní dostupnost centra města.**

Přiřaďme nyní tyto položky (pouze jejich čísla) k jednotlivým územním útvarům sledovaných funkčních celků a pokusme se tak určit míru jejich společné důležitosti.

Pozn.: Otazník představuje nespecifikované aspekty. Pozice dle míry atraktivity jsou uvedeny v závorkách.

- **Olomouc:** Nový Svět (především ulice Přichystalova) – 1 a 2 (1.); centrum – ? (2.); Hodolany, Černovír, Holice – 3 (3.–4.); Povel, Neředín, Lazce – 4 (3.–4.)
- **Hradec Králové:** Kukleny – 1, 2, 5 a 6 (1.); Slezské Předměstí (ve velké míře Okružní ulice – 1, 6 (1.); Moravské Předměstí – 4 a 5 (2.); Pražské Předměstí, centrum – ? (3.)
- **Prostějov a zázemí:** centrum – 1, 4, 6 a 7 (dle dílčích územních útvarů; 1.); Studenec – 1, 2, 5 a 6 (2.); Dobromilice – 1, 3 a 8 (3.); Kaple – 5 (4.); Bedihošť – 3 (4.); Vrahovice – 3 a 7 (5.)

Pokud zanedbáme skutečnost, že se počet popsanych negativně preferovaných lokalit mezi zkoumanými prostorovými strukturami liší a u některých není uveden důvod neoblíbenosti, můžeme určit společné nejvýznamnější aspekty neatraktivního bydlení dle subjektivních názorů respondentů. První pozici tak zaujímají body 1 a 3, které se ve výčtu opakují šestkrát. Následují položky 4 (zmněny pětkrát), 5 a 6 (obě zmíněny čtyřikrát). Méně podstatný je aspekt pod číslem 2, uvedený ve třech případech. Poslední dva se pak jeví jako celkově nezávažné (ve studiích Olomouce a Hradce Králové se nevyskytují vůbec; Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014).

7.2 Důležitost faktorů vztahujících se k příbytku a jeho okolí

Pro srovnání kvality bydlení mezi třemi prostorovými strukturami byly použity také čtyři nejvýznamnější faktory vztahující se k příbytku a jeho okolí. Zmíněný počet souvisí se zadaným rozsahem jejich výběru respondenty při dotazníkovém šetření této práce.

První pozice v případě Olomouce i Prostějova a jeho zázemí patřila možnostem nákupu zboží a služeb, na druhé se opět v rámci obou funkčních celků umístila úroveň veřejné dopravy. Oslovení občané z Hradce Králové volili v největší míře osobní a majetkovou bezpečnost. Ta obsadila třetí místo i v rámci „prostějovského mikroregionu“. Společný aspekt pro dvě populačně větší města představují finanční náklady na bydlení (pozičně na druhé a třetí příčce popořadě u české a moravské metropole) a celková úroveň domu či bytu (jednotně čtvrtý faktor v pořadí). Jmenované dvojnásobně zastoupené položky tedy tvoří pěticí v širším pojetí nejdůležitějších složek

zkoumané dimenze kvality bydlení (vymezené faktory vztahujícími se k bydlišti a okolnímu prostředí; Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014). V Tab. č. 7 jsou vyznačeny tučným písmem.

Tab. č. 7: Rozdíly v důležitosti daných faktorů

Pořadí dle subjektivně vnímané míry důležitosti	Olomouc	Hradec Králové	Prostějov a jeho zázemí
1.	možnosti nakupování (zboží a služby, které si tady můžete koupit)	osobní bezpečnost a bezpečnost Vašeho osobního majetku	možnosti nákupu zboží a služeb
2.	služby MHD/IDS	finanční náklady na bydlení	kvalita a dostupnost veřejné dopravy
3.	finanční náklady na bydlení	množství soukromí, které vám tento dům/byt poskytuje	osobní a majetková bezpečnost
4.	celková úroveň domu/bytu, ve kterém bydlíte	zdravotní péče a celková úroveň domu/bytu, ve kterém bydlíte	zatíženost prostředí nečistotami

(Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014; vlastní výzkum, 2013)

7.3 Důležitost dostupnosti specifikovaných cílů

Během výzkumu prováděnému v Prostějově a jeho vymezeném zázemí vybíraly dotazované osoby celkem tři pro ně nejdůležitější cíle z hlediska náročnosti dopravy. Také tato trojice aspektů se mezi jednotlivými funkčními celky srovnávala, respektive se hledaly vzájemné souvislosti, kterým je věnováno několik následujících řádků.

Celkově dominantní význam měla dostupnost nejbližšího obchodu se zbožím každodenní potřeby (nejvyšší pozice v případě Olomouce a druhé místo v rámci ostatních dvou prostorových struktur). K podstatným cílovým bodům dojížděky (či docházky) však patří rovněž zdravotnické zařízení (umístěné na první a za ní následující příčce popořadě u české a moravské metropole) a zaměstnání (třetí faktor v pořadí pro Olomouc i Prostějov a jeho zázemí; Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014). Přehledný seznam všech položek, se zvýrazněním těch nejvýznamnějších, uvádí Tab. č. 8.

Tab. č. 8: Rozdíly v důležitosti dostupnosti daných cílů

Pořadí dle subjektivně vnímané míry důležitosti	Olomouc	Hradec Králové	Prostějov a jeho zázemí
1.	dostupnost nejbližšího obchodu s potravinami	dostupnost zdravotnického zařízení	dostupnost centra města
2.	dostupnost zdravotnického zařízení, lékaře	dostupnost obchodu s potravinami	dostupnost nejbližšího obchodu se zbožím každodenní potřeby
3.	dostupnost do zaměstnání (místa Vašeho pracoviště)	dostupnost zastávky MHD	Dostupnost do zaměstnání (místa Vašeho pracoviště)

(Kladivo, 2011; Tobiáš, 2014; vlastní výzkum, 2013)

Závěr

První ze dvou hlavních cílů diplomové práce spočíval ve zhodnocení vazeb mezi kvalitou života a její dílčí dimenzí, kvalitou bydlení. Tomuto úkolu předcházelo vymezení obou užitých výrazů.

Přestože se z laického pohledu jeví kvalita života jako pojem relativně snadno vysvětlitelný a identicky vnímaný, ve vědeckém prostředí představuje důsledkem specifických okolností termín velice kontroverzní a těžce uchopitelný. S problémy přesného vymezení se potýká rovněž samotná kvalita bydlení, která představovala (ve vztahu ke kvalitě života) hlavní předmět našeho výzkumu. Její souhrnnější vysvětlení totiž literatura neuvádí. A přestože zájem o ni v současné době vzrostl a stává se předmětem nesčetného množství diskusí, vzájemné interakci s nadřazeným aspektem není v odborných publikacích věnována adekvátní pozornost.

Ve snaze posoudit tuto vazbu autor práce využil dvou odborných textů (Andráško, 2005; Buchtová, 2008) popisujících výzkum subjektivního vnímání kvality života, sledované mezi veřejností pomocí dílčích ukazatelů – k nim patřila také kvalita bydlení. Z výsledků prováděných šetření pak bylo možné určit význam zájmového činitele mezi všemi ostatními indikátory. Po posouzení obou studií, navíc ještě s přihlédnutím k názorům několika odborníků (viz dále), se mezi danými výstupy projevil značný nesoulad. Zatímco pro oslovené občany představovala kvalita bydlení v prvním případě přibližně průměrný a ve druhém výrazně podprůměrný faktor (z hlediska relativní důležitosti), Baxa (2010), podobně Dvořáková a kol. (2006) i Kuta a Kuda (2005) hodnotí zkoumaný aspekt vzhledem k celkové kvalitě života jako velice podstatný. Nutno ovšem poznamenat, že popsané výzkumy podávají nesrovnatelně objektivnější pohled na řešenou problematiku než individuální úsudky tří jmenovaných autorů.

Pro teoretickou část diplomové práce lze tedy vyslovit závěrečné tvrzení – nelze spolehlivě vyvodit skutečný význam kvality bydlení jako jedné ze složek kvality života, diametrální rozdíl v důležitosti se projevil zejména mezi subjektivním vnímáním občanů a vlastními názory odborníků.

Druhý klíčový úkol zpracovávaného díla se zaměřoval na vyhodnocení vlastního empirického výzkumu.

Před zahájením výzkumu se vymeziло území pro sběr dat. Jeho hlavní součástí tvořilo město Prostějov, k němuž se přiřčenily na základě syntézy určitých ukazatelů další obce: **Alojzov, Čelechovice na Hané, Dětkovice, Držovice, Kralice na Hané, Mostkovice, Ohrozim, Seloutky, Slatinky, Smržice, Určice, Vincencov, Vřesovice a Výšovice**. Ty pak společně vytváří městské zázemí.

Pro každou místní část těchto sídel (o celkovém počtu 24, včetně hlavního centra) se vypočítal podíl bytů v rodinných, cihlových bytových a panelových bytových domech a pomocí trojúhelníkového grafu došlo k rozdělení všech územních jednotek do třech typů.

První typ (A) reprezentovaný pouze samotným centrem města se vyznačuje převažujícím procentuálním zastoupením panelových bytů (44 %), za nimi následují cihlové bytové domy (38 % bytů) a rodinné příbytky (18 % bytů). Druhému typu (B) náleží městské části Vrahovice a Krasice s dominantním podílem bytových jednotek v rodinných domech (45–62 %). Menší procento připadá na cihlové bytové domy (25–41 %), Nezanedbatelný podíl však zaujímají také panelové byty (12–14 %). Poslední typ (C) zahrnuje všechny ostatní sídelní části sledovaného území. Společně jej tvoří příměstské a venkovské prostředí, charakteristické více než 82% (v šesti případech přímo 100%) zastoupením bytů v rodinných domech. Zbýlý podíl představují byty v cihlových bytových domech (maximálně 18 %).

Samotné empirické šetření, založené na subjektivním vnímání kvality bydlení obyvateli vymezeného území, se uskutečnilo prostřednictvím dotazníků. Ty se rozdělily podle počtu obyvatel do všech zkoumaných sídel. Celkem se jich podařilo vyplnit 320. Vyhodnocovaly se souhrnné statistiky a také výsledky za jednotlivé typy dle struktury bytového fondu (viz výše uvedená typologie). Hlavní pozornost se přitom soustředila na dané 4 charakteristiky: **1. faktory vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí, 2. náročnost překonání trasy mezi bydlištěm a specifikovanými cíli dojížděky, 3. kladné a záporné preference lokalit z hlediska kvality bydlení, 4. celková kvalita vlastního bydlení.**

Dílní aspekty první a druhé položky hodnotili respondenti známkou od 1 (nejlepší) do 5 (nejhorší) a následně z nich volili 3 až 4 subjektivně nejdůležitější.

U známkovacích otázek výrazně převažovaly pozitivní odpovědi nad negativními. Průměrné hodnoty nepřekročily ani v jednom případě hodnotu 3,0. Pro větší přehled budou údaje uváděny v závorkách.

V rámci faktorů vztahujících se k vlastnímu příbytku a jeho okolí projevili oslovení občané největší spokojenost s celkovou úrovní domu či bytu (1,9), množstvím soukromí, jež obydlí poskytuje (1,9), kvalitou a dostupností veřejné dopravy (2,0), celkovým vzhledem okolí příbytku (2,1) a sousedskými vztahy (2,1). Jako nejvýznamnější se projevily aspekty: možnosti nákupu zboží a služeb, kvalita a dostupnost veřejné dopravy, úroveň osobní a majetkové bezpečnosti a také zatíženost prostředí nečistotami.

Z hlediska náročnosti překonání trasy mezi bydlištěm a specifikovanými cíli dojížděky byly dotazované osoby spokojeny v největší míře s dostupností obchodu se zbožím každodenní potřeby (1,6), centra města (1,8) a mateřské či základní školy pro děti (1,8). Při výběru tří nejdůležitějších faktorů z této kategorie bylo nejčastěji zmiňováno centrum města, obchod se základními potřebami a zaměstnání.

U statistik za jednotlivé typy (A, B a C) se z hlediska spokojenosti v dílčích aspektech první i druhé klíčové charakteristiky neukázaly výrazné známkové rozdíly – největší z nich se pohybovaly mezi 0,5 a 0,7. Prokázaly se však značné odlišnosti ve vnímání jejich důležitosti.

Respondenti z centrální městské části dávali na rozdíl od dalších dvou skupin dotazovaných větší význam úrovni příbytku – ta je u typu A, dle struktury bytového fondu, relativně různorodá, možnostem parkování, výši finančních nákladů na bydlení, úrovni osobní a majetkové bezpečnosti, možnostem nákupu zboží a služeb, a dále náročnosti dojížděky vztahující se k centru, nejbližšímu obchodu se základními potřebami, příbuzným a přátelům i otevřeným rekreačním plochám.

Oslovení občané v Krasicích a Vrahovicích zase vnímali jako důležitější (vzhledem k ostatním respondentům) kvalitu a dostupnost veřejné dopravy – využívané pro spojení s jádrem města, dostupnost základních služeb (vzdělávací zařízení kromě MŠ a ZŠ, obchody se zbožím občasně potřeby, pošta, banky, veřejná doprava a jiné) a také zatíženost prostředí nečistotami, hlukem, zápachem či dopravou. Toto můžeme považovat za důsledek averze vůči nedaleké rychlostní komunikaci a průmyslovým aktivitám v těchto lokalitách i blízkém okolí.

Většinu výše uvedených aspektů (mimo specifikovanou zatíženost prostředí) lze společně chápat jako odraz odlišného charakteru života ve městě. Tam jsou tyto faktory, na rozdíl od venkovského i příměstského prostředí, snáze přístupné a dochází z různých

důvodů (například ze zvyklosti) k jejich častějšímu využívání nebo pro ně na druhou stranu existují výrazná omezení či vysoké nároky.

Převážně venkovský charakter sídel typu C se odráží v relativně (vůči ostatním typům) vysoce ceněných sousedských vztazích i aktivitách obecní samosprávy, o nichž mají místní občané oproti městskému obyvatelstvu dobré povědomí.

Respondenti měli dále za úkol jmenovat jednu až tři lokality (v rámci Prostějova a jeho okolí do 15 km), které považují z hlediska kvality bydlení za nejlepší a stejně tak i za nejhorší.

K celkově nejpreferovanějším lokalitám (dle procentuálního podílu mezi všemi kladnými ohlasy – přičemž 3 dílčí volby respondenta se počítaly zvlášť) patřila na první pozici centrální část Prostějova (10 %; v rámci ní se umístil se 2 % severní okraj města v okolí lesoparku s říčkou Hloučelou) a následně Domamyslice (8 %), Mostkovice (7 %) a město Plumlov (7 %) a Smržice (6 %). Důležitou roli hrála občanská vybavenost a dosažitelnost sledovaných cílů (zejména v prvním případě), kvalita životního prostředí, vzhled okolní krajiny a potenciál pro rekreaci a sportování.

Jako nejméně „přitažlivé“ lokality uvedli dotazovaní rovněž centrální městskou část (20 %; zde obdrželo 6 % Husovo náměstí, 4 % a 3 % připadala na obecně zmíněná sídliště a nádraží), Studenec (8 %), Dobromilice (5 %), Kaple, Bedihošť a Vrahovice (jednotně 3 %). Mezi hlavní příčiny neatraktivnosti lze zařadit výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva, neatraktivnost prostředí a okolní krajiny, intenzita dopravy a průmyslové aktivity (včetně problémů s nimi spjatých – hluk, emise a další). Jako méně závažné se jeví horší dopravní dostupnost centra města a absence obchodu se zbožím každodenní potřeby.

Patrný nesoulad v preferencích lokalit pro bydlení se projevil mezi jednotlivými typy A, B, C. Zatímco respondenti s trvalým pobytem v centrální části Prostějova hodnotili nejlépe právě místo svého bydliště či jeho širší městské okolí, dotazovaní obyvatelé z příměstského a venkovského prostředí vyjádřili nejvyšší procento kladných ohlasů atraktivním obcím přímo či nepřímě přilehlým k městu. Oslovení ve Vrahovicích a Krasicích se ve svých názorech shodovali částečně s oběma předchozími stranami. Společným dominantním aspektem při volbě definované ideální lokality se stala dostupnost do centra (a faktory s ní související).

Nejvíce negativních ohlasů zaznamenaných v rámci všech tří typů obdržela centrální městská část. Další záporné preferenční pozice měly u respondentů z centra

města relativně nízké procentuální obsazení. Naopak větší míru nespokojenosti projevili dotazovaní občané z ostatních sídelních jednotek, a to převážně s lokalitami ze sobě blízkého prostředí. Mezi jednotně vnímané nejvýznamnější faktory hrající roli při lokalizaci neatraktivního bydlení lze zahrnout: výskyt sociálně vyloučeného obyvatelstva, vzhled okolí domu a blízké krajiny, občanská vybavenost a celková úroveň příbytku.

Celkovou kvalitu života můžeme se známkou 1,9 považovat za velmi dobrou. Všechny tři skupiny respondentů ji vnímali relativně stejně pozitivně.

Summary

The first of the two main objectives of the thesis was to evaluate the interaction between quality of life and its sub-dimension – quality of housing.

The authors of scientific publications do not pay adequate attention to this interrelation. So I focused on two studies (Andráško, 2005; Buchtová, 2008), where the quality of life was measured by a number of indicators, including the quality of housing. From the results of the survey it was possible to determine the significance of quality of housing among all the other indicators. After examining the results of these studies and also finding opinions of several experts, substantial differences were found. Whereas, from the researches, the aspect can be evaluated by medium to negligible importance, Baxa (2010), Dvořáková a kol. (2006), Kuta and Kuda (2005) consider the quality of housing for one of the most significant components of quality of life. It should be noted, however, that the described researches provide much more objective view of the issue than the individual judgments.

For the theoretical part of the thesis the final statement can be expressed – can not be reliably determine the true meaning of quality of housing within quality of life.

The second key task of the processed work was aimed to analysis and interpretation of the results of my own empirical research based on the subjective perception of quality of public housing.

Before the start of the empirical survey I delineated the area for data collection as the city of Prostějov and 14 municipalities in its background. For each of the local part of these municipalities (total of 24, including the city) I calculated the proportion of flats in family houses, brick residential buildings and prefabricated residential buildings. According to these shares, I divided all of the 24 residential units into three types – a (the central part of Prostějov), B (two city parts – Krasice and Vrahovice) and C (all the other parts in outskirts and rural space).

I carried out the research using questionnaires (there were 320 filled pieces), which I divided by the number of inhabitants in all the surveyed localities. I concentrated the main attention on these four characteristics: **1. factors related to the respondents' abode and its surroundings, 2. difficulty of overcoming the route between the residence and specified commuting objectives, 3. positive and negative**

preferences of locations in terms of housing quality, 4. Overall respondents' life quality.

The respondents evaluated the particular aspects of the first and second items by grades (1 was the best, 5 was the worst) and choosed three to four subjectively the most significant of them. The positive responses strongly dominated over the negative ones. In either case the average values do not exceed the number of 3.0.

The interviewed citizens expressed the greatest satisfaction with the overall level of abode, the amount of privacy, which the housing provides, quality and availability of public transport, the overall look of residence surroundings, neighborly relations, as well as the availability of these commuting objectives: store with goods of everyday use, city center and nursery or primary school. As the most important they selected the option to purchase goods and services, the quality and availability of public transport, the level of personal and property safety, and the rate of environmental contamination, along with the difficulty of commuting to the city center, the nearest store with basic supplies, relatives or friends and open recreational areas.

Within the statistics for the various types respondents did not express any significant differences of grades in terms of the first two characteristics – most of them were between 0.5 to 0.7. However, there were showed substantial disparities in the perception of importance of these facets. This result reflects the different nature of life in the city compared with the countryside (including urban margins).

The interviewed residents were also tasked to appoint one to three sites (within Prostějov and its surrounding area bounded by 15 km) they considered in terms of housing quality for the best as well as the worst. The overall most preferred site became the city center part, then the westernmost uptown and the adjacent municipalities near the western city boundaries. To the most important determinants there can be assigned amenities, accessibility of the commuting objectives, environmental quality, the appearance of the surrounding landscape and the potential for recreation and sports.

As the least attractive locations for housing the respondents indicated (as in the previous case) the city centre and some peripheral or backward parts of municipalities. Among the main causes of unattractiveness we may include occurrence of socially excluded population, unattractiveness of the environment and the surrounding countryside, the intensity of traffic and industrial activity (including the problems

associated with them – noise, emissions, etc.). As a minor there appeared difficult transport accessibility to the center and absence of store with goods of everyday use.

There was an apparent discrepancy relating to the types A, B and C. The interviewed citizens from the typologically different settlement units primarily chosed locations from the environment close to them.

The overall life quality with the everage grade of 1.9 we can consider as very good. All the three groups of residents I approached perceived it almost equally.

Literatura

ANDRÁŠKO, I. (2005): Dve dimenzie kvality života v kontexte percepcií obyvateľov miest a vidieckych obcí. In: VAISHAR, A., IRA, V. a kol. *Geografická organizace Česka a Slovenska v súčasnom období*. Brno (Ústav geoniky Akademie věd ČR), s. 6-13.

BAXA, J. (2008): *Územní diferenciacie kvality bydlení a lidského kapitálu v Libereckém kraji na počátku 21. století*. Praha, 117 s.

BAXA, J. (2010): *Kvalita bydlení jako součást kvality života – obecné otázky, pojmy a možnosti výzkumu*. Ostrava (XXII sjezd české geografické společnosti), s. 474–477.

BUCHTOVÁ, B. (2008): Kvalita života dlouhodobě nezaměstnaných. In: ŘEHULKOVÁ, O., ŘEHULKA, E., BLATNÝ, M., MAREŠ, J. a kol.: *Kvalita života v souvislostech zdraví a nemoci*. Brno: MSD, 153, s. 98. ISBN: 978-80-7392-073-9

ČSÚ [online]. 2003 [cit. 2014-03-30]. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001: Dojíždka do zaměstnání a škol – Okres Prostějov*. 95 s. Dostupné z: http://www.czso.cz/xm/redakce.nsf/i/podrobne_udaje_v_publicacich_ze_sldb_2001

ČSÚ [online]. 2013a [cit. 2014-03-30]. *Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností (2003 až 2012)*. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/2013ediciplan.nsf/kapitola/4030-13-r_2013-11000

ČSÚ [online]. 2013b [cit. 2014-03-30]. *Veřejná databáze: Dokončené byty v obcích vybraného okresu (BYT7010PC_OB2.53)*. Dostupné z: http://vdb.czso.cz/vdbvo/tabparam.jsp?cislotab=BYT7010PC_OB2.53&kapitola_id=35&voa=tabulka&go_zobraz=1&childsel0=1&verze=0

ČSÚ [online]. 2013c [cit. 2014-03-30]. *Databáze demografických údajů za obce ČR: Územní změny, počty obyvatel, narození, zemřelí, stěhování (1971-2012)*. Dostupné z: http://www.czso.cz/cz/obce_d/index.htm

ČSÚ. 2004. *Sčítání lidu, domů a bytů 2001: Struktura bytového fondu*. Databáze Katedry geografie PřF UP.

ČSÚ. 2010. *Dokončené byty v letech 1997–2009*. Databáze Katedry geografie PřF UP.

ČSÚ. 2013d. *Databáze sčítání lidu, domů a bytů 2011*.

Držovice – Oficiální stránky obce [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. *O obci*. Dostupné z: <http://www.drzovice.cz/informace-o-obci/o-obci/>

DVOŘÁKOVÁ, Z., DUŠKOVÁ, L., SVOBODOVÁ L. a kol. (2006): *Svět práce a kvalita života*. Vliv změn světa práce na kvalitu života – výzkumný projekt v rámci

programu Moderní společnost a její proměny. Praha: Výzkumný ústav bezpečnosti práce, 115 s. ISBN: 80-86973-08-5

GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G., WATS, J. M., WHATMORE, S. et al. (2009): *The Dictionary of Human Geography*. London, 1052 s.

GRŮZOVÁ, L. (2000): a kol. *Prostějov: dějiny města*. 1. vyd. 1. Prostějov: Město Prostějov, 279 s. ISBN: 80-238-6241-3.

HALÁS, M., ROUBÍNEK, P., KLADIVO, P. (2012): Urbánní a suburbánní prostor Olomouce: příspěvek k vymezení, správě a typologii. *Geografický časopis*, 64, č. 4, s. 289–310.

HEŘMANOVÁ, E. (2012): Kvalita života a její modely v současném sociálním výzkumu. *Sociologia*, 44, č. 4, s. 407–425.

IRA, V., ANDRÁŠKO, I. (2007): Kvalita života z pohledu humánní geografie. *Geografický časopis*, 59, č. 2, s. 159–179.

KLADIVO, P. [online]. 2011 [cit. 2014-03-30]. *Prostorová diferenciacie kvality života obyvateľ mesta Olomouce*. 161 s. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/52544/prif_d/

KOPŘIVA, L. [online]. 2011 [cit. 2014-03-30]. *Kvalita života v kontextu udržitelného rozvoje*. 76 s. Dostupné z: http://dspace.upce.cz/handle/10195/38833?mode=full&submit_simple=Zobrazit+cel%C3%BD+z%C3%A1znam

KUČA, K. (2004): *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. 6. díl, Pro-S. Praha: Libri, 900 s. ISBN: 80-7277-040-3

KUTA, V., KUDA, F. (2005): Bydlení – součást kvality života, jeho funkce a změny. *Urbanismus a územní rozvoj*, 8, č. 1, 24-27: s. 24.

LUX, M. (2002): *Mikroekonomie bydlení*. Podkladová studie ke grantovému projektu GA ČR č. 402/01/0146. Praha: Oeconomica, 87 s. ISBN: 80-245-0338-7.

Mapy.cz [online]. 2013 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://mapy.cz/>

MASSAM, B., H. (2002): Quality of life: public planning and private living. *Progress in planning*, 58, č. 3, s. 141. ISSN: 03059006.

MEEBERG, G., A. (1993): Quality of Life: a concept analysis. *Journal of Advanced Nursing*, 18, č. 1, 32–38: s. 37. ISSN: 1365-2648.

MÍČÁNKOVÁ, M. [online]. 2012 [cit. 2014-03-30]. *Hodnocení kvality života*. 110 s. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/206481/esf_m/

PAYNE, J. a kol. (2005): *Kvalita života a zdraví*. 1. vyd. Praha: Triton, 629 s.

PETERKA, M. (1989): Prostějov v období socialistické výstavby města. In: GRŮZOVÁ, L., MAREK, P., PETERKA, M.: *Prostějov: 1390–1990 – 600 let*. 1. vyd. Praha: ČTK-Pressfoto, 176 s. ISBN: 8070460172

PETRUSEK, M., LINHART, J. (1996): *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1627 s. ISBN 80-7184-310-5

POTŮČEK, M. (2012): *Kvalita a udržitelnost života jako kritérium vizí a strategií*. Beseda Společnosti pro trvale udržitelný život „Česko hledá budoucnost.“ CESES FSU UK Praha.

ŘEHULKOVÁ, O., ŘEHULKA, E. (2008): Otázky kvality života na základě předchozích výzkumů. In: ŘEHULKOVÁ, O., ŘEHULKA, E., BLATNÝ, M., MAREŠ, J. a kol.: *Kvalita života v souvislostech zdraví a nemoci*. Brno: MSD, 153, s. 16. ISBN: 978-80-7392-073-9

SHALOCK, R., L. (2000): Three Decades of Quality of Life. *Focus on Autism and Other Developmental Disabilities*, 15, č. 2, 116-127: s. 121. ISSN: 1538-4829. Dostupné z: <http://foa.sagepub.com/content/15/2/116.short>

TOBIÁŠ, L. [online]. 2014 [cit. 2014-03-30]. *Vývoj prostorové struktury v Hradci Králové po roce 1989 (s důrazem na diferenciaci kvality života)*. 93 s. Dostupné z: <http://geography.upol.cz/dp-2014-rg>

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

ČSÚ – Český statistický úřad

IDS – integrovaný dopravní systém

MHD – městská hromadná doprava

MŠ – mateřská škola

n/H (v názvu obce) – na Hané

ORP – obec s rozšířenou působností

OSN – Organizace spojených národů

SEIQoL – Schedule for the Evaluation of Individual Quality of Life (Systém individuálního hodnocení kvality života)

SLDB – sčítání lidu, domů a bytů

SO ORP – správní obvod obce s rozšířenou působností

ZŠ – základní škola

Seznam tabulek

Tab. č. 1: Význam jednotlivých ukazatelů kvality života	22
Tab. č. 2: Integroční a dezintegroční procesy obcí v zájmovém území.....	42
Tab. č. 3: Rozdělení dotazníků	45
Tab. č. 4: Negativně vnímané lokality centrální části Prostějova	56
Tab. č. 5: Pozitivní preference lokalit pro bydlení dle užití typologie	59
Tab. č. 6: Negativní preference lokalit pro bydlení z pohledu respondentů z různých typů (sub)urbánního prostoru	60
Tab. č. 7: Rozdíly v důležitosti daných faktorů	64
Tab. č. 8: Rozdíly v důležitosti dostupnosti daných cílů.....	65

Seznam obrázků

Obr. č. 1: Syntetický ukazatel	29
Obr. č. 2: Vzdálenostní dostupnost	32
Obr. č. 3: Časová dostupnost	33
Obr. č. 4: Denní vyjížďka do zaměstnání	34
Obr. č. 5: Intenzita bytové výstavby	35
Obr. č. 6: Migrační saldo	36
Obr. č. 7: Struktura bytového fondu	37
Obr. č. 8: Typologie sídelních částí	40
Obr. č. 9: Vývoj bytové výstavby	41
Obr. č. 10: Subjektivní vnímání daných faktorů	48
Obr. č. 11: Důležitost daných faktorů	49
Obr. č. 12: Subjektivní vnímání dostupnosti daných cílů	50
Obr. č. 13: Důležitost dostupnosti daných cílů	51
Obr. č. 14: Důležitost daných faktorů dle užití typologie	52
Obr. č. 15: Důležitost dostupnosti daných cílů dle užití typologie	54
Obr. č. 16: Preference lokalit pro bydlení	57

pozn.:	1 – velmi spokojen, 2 – spokojen, 3 – neutrální postoj, 4 – nespokojen, 5 – velmi nespokojen						
Ozn.	Faktor	1	2	3	4	5	Důležitost
4N	Výše finančních nákladů na bydlení	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pon.:	1 – velmi nízká, 2 – nízká, 3 – středně vysoká, 4 – vysoká, 5 – velmi vysoká						
Ozn.	Faktor	1	2	3	4	5	Důležitost
4O	Sousedské vztahy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
pozn.:	1 – velmi dobré, 2 – dobré, 3 – neutrální, 4 – špatné, 5 – velmi špatné						

5. V rámci Vašeho bydliště a jeho nejbližšího okolí, které 4 faktory jsou pro Vás nejdůležitější? (faktory volte z nabídky 4A–4P v předchozí tabulce – zaškrtněte je ve sloupci Důležitost)

6. Z hlediska dostupnosti z místa Vašeho bydliště (dostupnost vyjadřuje, nakolik je pro Vás jednoduché/náročné dostat se na dané místo při použití vámi upřednostňované formy dopravy), jak jste spokojen/-a s následujícími faktory?

pozn.: 1) velmi spokojen 2) spokojen 3) neutrální postoj 4) nespokojen 5) velmi nespokojen

Ozn.	Faktor	1	2	3	4	5	Důležitost
6A	Dostupnost centra města	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6B	Dostupnost nejbližšího obchodu se zbožím každodenní potřeby	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6C	Dostupnost do zaměstnání (místa vašeho pracoviště)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6D	Dostupnost mateřské či základní školy pro děti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6E	Dostupnost zdravotnického zařízení (lékaře)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6F	Dostupnost dalších základních služeb (vzdělávací zařízení kromě MŠ a ZŠ, obchody se zbožím občasné potřeby, pošta, banky, veřejná doprava a další)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6G	Dostupnost ostatních služeb (např. hotely, restaurace, kulturní zařízení, sportoviště)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6H	Dostupnost k vašim příbuzným a přátelům	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6I	Dostupnost veřejného parku, lesa anebo jiných otevřených ploch s možností rekreace	☐	☐	☐	☐	☐	☐

7. Z hlediska dostupnosti z místa Vašeho bydliště, které 3 faktory jsou pro Vás nejdůležitější? (zaškrtněte je ve sloupci Důležitost v předchozí tabulce)

8. Jak celkově vnímáte kvalitu vašeho bydlení?

1) velmi dobrá 2) dobrá 3) průměrná 4) špatná 5) velmi špatná

9. Uveďte lokality (max. 3), které považujete z hlediska kvality bydlení za nejlepší v rámci Prostějova a jeho okolí (do vzdálenosti přibližně 15 km).

.....

10. Uveďte lokality (max. 3), které považujete z hlediska kvality bydlení za nejhorší v rámci Prostějova a jeho okolí (do vzdálenosti přibližně 15 km).

.....

11. Jste: A. muž B. žena

12. Věk: roků

13. Dosažené vzdělání:

A. základní B. střední bez maturity C. střední s maturitou D. VŠ a vyšší

Děkujeme Vám za vyplnění dotazníku.